

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Michaela Čejková

**Metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně
a reflexe jeho zkušeností z koordinace a realizace primární prevence**

Olomouc 2023

vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím literatury a ostatních zdrojů informací uvedených v závěru práce.

V Olomouci dne

.....
Michaela Čejková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady při psaní a ochotu věnovat svůj čas této bakalářské práci.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Čejková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně a reflexe jeho zkušeností z koordinace a realizace primární prevence
Název v angličtině:	Prevention Methodologist in Pedagogical-psychological Counselling Centre and Reflection of His Experience from the Implementation and Coordination of Risk Behavior Prevention
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se zabývá reflexí zkušeností metodika prevence při pedagogicko-psychologické poradně z koordinace a realizace primární prevence rizikového chování. V teoretické části je nastíněna problematika prevence rizikového chování, její dělení a dále systém (školské) primární prevence a jednotlivých aktérů do něj vstupujících jak horizontálně, tak vertikálně a jejich následná koordinace a realizace prevence. Postavení samotného metodika prevence uzavírá teoretickou část práce, na kterou dále navazuje část výzkumná. Reflexe zkušeností z koordinace a realizace primární prevence byla uskutečněna prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pěti vybranými metodiky prevence při pedagogicko-psychologické poradně z Jihomoravského kraje, které byly dále zkoumány prostřednictvím rámcové analýzy. Hlavní cíl výzkumu byl doplněn dílčími, a to reflexe požadavků a deficiťů ve vzdělávání metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně spolu s návrhem efektivních změn v oblasti primární prevence rizikového chování, které vycházely ze zmiňovaného šetření.</p>
Klíčová slova:	Primární prevence, rizikové chování, metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně, systém školské primární prevence
Anotace v angličtině:	<p>The topic of this bachelor's thesis is reflection of the experience of the prevention methodologist at the pedagogical-psychological counseling center on the coordination and implementation of the primary prevention of risk behavior. In the theoretical part, the problem of prevention of risk behavior is outlined, its division and the system of (school) primary prevention and the individual actors entering it both horizontally and vertically and their subsequent coordination and implementation of prevention. The position of the prevention methodologist itself concludes the theoretical part of the work, which is followed by the research part. The reflection of experience from the coordination and implementation of primary prevention was carried out through semi-structured interviews with five selected methodologist of prevention at pedagogical-psychological counseling center from the South Moravian region,</p>

	<p>which were further examined through a framework analysis. The main goal of the research was supplemented by sub-objectives, namely the reflection of requirements and deficits in the education of prevention methodologist at the pedagogical-psychological counseling center together with the proposal of effective changes in the area of primary prevention of risk behavior, which were based on the mentioned survey.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Primary prevention, risk behavior, prevention methodologist in pedagogical-psychological counseling center, school primary prevention system</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>5</p>
Rozsah práce:	<p>55</p>
Jazyk práce:	<p>Český jazyk</p>

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ.....	9
1.1 Rizikové chování a jeho specifikace.....	9
1.2 Primární prevence rizikového chování ve školství.....	10
2 SYSTÉM ŠKOLSKÉ PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	12
2.1 Vývoj národního systému školské PPRCH v České republice.....	12
2.2 Koordinace školské primární prevence.....	13
2.2.1 Horizontální úroveň systému	13
2.2.2 Vertikální úroveň systému.....	16
2.3 Realizace školské PPRCH	18
2.4 Koordinace a realizace PPRCH na území Jihomoravského kraje	20
3 METODIK PREVENCE PŘI PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ.....	22
3.1 Pedagogicko-psychologická poradna.....	22
3.2 Metodik prevence při PPP.....	22
4 KOORDINACE A REALIZACE PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ Z POHLEDU METODIKŮ PREVENCE PŘI PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ - VÝZKUMNÁ ČÁST	24
4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	24
4.2 Metody výzkumu.....	25
4.1 Výzkumný soubor	25
4.2 Časový harmonogram výzkumu a jeho průběh	26
4.1 Schéma rozhovoru.....	26
4.2 Výsledky výzkumu	27
4.3 Diskuze a shrnutí výzkumné části.....	34
ZÁVĚR.....	37
Seznam použité literatury.....	39
Seznam tabulek.....	43
Seznam příloh	44

ÚVOD

Primární prevence rizikového chování se v posledních letech čím dál více dostává do popředí zájmů odborných aktérů, ale i veřejnosti, a to především kvůli narůstajícímu množství rizikově se chovajících dětí a mladistvých. Zejména pak na školách, které tvoří ideální prostředí pro preventivní práci s dětmi a mladistvými, bylo ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy nařízeno vytvořit takové zázemí, které tyto činnosti podporuje. Školy a pracovníci škol k tomu erudování v této oblasti ovšem nepůsobí samy. Mají k dispozici celou řadu podpůrných článků, které společně vytváří koordinovaný systém (školské) primární prevence rizikového chování, a na základě kterého následně dochází k realizaci preventivního působení v praxi.

Jedním z těchto článků je i ustanovená pozice metodika prevence při pedagogicko-psychologické poradně, který koordinuje a metodicky vede školní metodiky prevence, a podporuje propojenost jednotlivých subjektů angažovaných v primární prevenci v oblasti jeho působení napříč zmiňovaným systémem.

V rámci své studijní specializace mne zajímalo, jak tento systém složený z tolika odlišných úrovní a aktérů v praxi zastává svoji nelehkou úlohu, a to očima některého z účinkujících. Po analýze vypracovaných výzkumných prací (bakalářských a diplomových), které se ve velké míře orientují na pozici školního metodika prevence, bylo zvolení metodika prevence při pedagogicko-psychologické poradně jednoznačné. Vzhledem k jeho kompetencím a náplní práce, kterou v systému zastává, je reflexe jeho zkušeností z koordinace a realizace primární prevence rizikového chování na území Jihomoravského kraje, bohatým doplněním obrázku na aktuální vývoj systému, a dává nahlédnout do celé šíře této problematiky.

Cílem teoretické práce bylo nastínit fungování systému jako celku, kdy byla nejdříve v první kapitole vymezena primární prevenci rizikového chování k pochopení dané problematiky. Druhá kapitola se již zabývá koordinací jednotlivých článků a jejich postavením v systému a směřuje k popisu realizace primární prevence prostřednictvím uvedených aktérů. Samotná kapitola je pak zaměřena na pozici metodika prevence, která byla pro účely této bakalářské práce výzkumným souborem.

Hlavní cíl výzkumné části práce, popsat zkušenosti metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně (na území Jihomoravského kraje) z koordinace prevence rizikového chování a její realizace, byl doplněn praktickými cíli, a to reflektovat požadavky a deficity

ve vzdělávání metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně, který vycházel z analýzy Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027, a z ní vyplývajícího Akčního plánu realizace Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2021 (MŠMT, 2019). V neposlední řadě také došlo k návrhu efektivní změny v oblasti primární prevence rizikového chování z hlediska metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně, která bude vycházet z dat uskutečněného kvalitativního výzkumu prostřednictvím rozhovorů. Data byla následně vyhodnocována za pomoci rámcové analýzy.

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem zúčastněným respondentům, kteří byli součástí výzkumu, nabídli svůj čas, poskytli zázemí k vykonání rozhovorů a velmi ochotně sdíleli své zkušenosti z praxe.

1 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Oblast prevence (z lat. *praeventus* – zákon předem, ochrana) rizikového chování je, co se týká její šíře záběru, různých směrů pohledů, i aplikovatelnosti, využitelnosti, velmi rozsáhlá. Navazuje na ni hned několik dalších oblastí a podoblastí, které společně utváří celkový pohled na danou problematiku.

Pro pochopení komplexnosti využijeme definici pojmu prevence rizikového chování od autora Miovského (2015, s. 28), který jej definuje jako „...*jakýkoli typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky.*“ V samotné definici je již naznačeno, že prevence neslouží pouze k ochraně jedince před vznikem rizikového chování, jak vyplývá z překladu pojmu, a jenž si klade za cíl prevence primární. Dále je pak rozdělena na prevenci sekundární, kdy se snažíme o přímé ovlivnění jedince nebo skupin již rizikových, buď z podstaty pravděpodobnosti výskytu určitého rizika, nebo vycházející z reálných zkušeností daného člověka, a terciární zabraňující recidivě, řešení následků rizikového chování, aj. (Zapletal, 2005, s. 26).

Pro tuto práci je stěžejní prevence primární, které rozumíme jako „*koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin*“ (Pokorný a kol., 2003, s. 14).

1.1 Rizikové chování a jeho specifikace

Dříve využívaný pojem sociálně patologické jevy nahradil termín rizikové chování (dále jen RCH), které tak označuje všechny typy chování jedince, které jej negativně ohrožují na zdraví, jeho sociálním začlenění, a jsou tak hrozbou i pro celou společnost (Širůčková in Miovský a kol., 2015, s. 161).

Jak se dále v textu dozvíme, primární prevence rizikového chování (dále jen PPRCH) u dětí a mladistvých je u nás v České republice v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Ministerstvo proto vydalo Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (č.j. 21291/2010-28) (dále jen Metodické doporučení), které stanovuje sedm projevů RCH, které jsou primárně řešeny v rámci školské specifické PPRCH. Jsou to:

- a) *agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie*
- b) *záškoláctví,*
- c) *závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling*
- d) *rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů*
- e) *spektrum poruch příjmu potravy,*
- f) *negativní působení sekt,*
- g) *sexuální rizikové chování (MŠMT, 2010).*

V širším kontextu se uvádí i další dvě oblasti pro preventivní intervenci, které sice nejsou přímo klasifikovány jako RCH, ale jejich výskyt se v populaci zvyšuje, tudíž i potřeba jejich řešení:

- h) *okruh poruch a problémů spojených se syndromem týraného a zanedbávaného dítěte,*
- i) *spektrum poruch příjmů potravy (Martanová, 2012, s. 12).*

V rámci uvedeného Metodického doporučení jsou pak zveřejněny a průběžně přidávány nové, nebo aktualizované tematické přílohy k uvedeným jednotlivým projevům rozšířené o další metodickou pomoc školám se zvládáním určitých krizových situací (MŠMT, 2019, s. 7).

1.2 Primární prevence rizikového chování ve školství

Z důvodu formativního věku a prostředí, ve kterém se děti a mládíví v rámci školství (navštěvující mateřské, základní nebo střední, popř. vysoké školy) nacházejí, je období školní docházky důležité pro rozvoj správných životních postojů a hodnot. Také z hlediska největší ohroženosti rizikovými jevy a příležitostí k dlouhodobějším preventivním aktivitám a jejich efektivnosti (Bém a Kalina in Kalina, 2003, s. 278).

„Školskou primární prevencí rizikového chování rozumíme z logiky názvu soubor přístupů, metod a intervencí, které jsou koncepčně rozvíjeny a garantovány v rámci sektoru školství a jejichž společným jmenovatelem je rezortní legislativní rámec Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy“ (Miovský a kol., 2015, s. 100).

Samotná primární prevence se dělí na specifickou a nespecifickou. Dle Krejčířové (2007, s. 53) *je prevence termínem, kterým se obecně označuje předcházení vzniku různých procesů s negativními dopady pro existenci a rozvoj člověka.* Tato definice vystihuje nespecifickou

prevenci, která vede především ke vnímání svého zdraví, důležitosti zdravého způsobu života prostřednictvím nabízených např. volnočasových aktivit, zvýšení kompetentnosti v sociálních dovednostech, zvládání krizových situací, komunikaci (kroužky, sportovní aktivity ve škole, atd.). Důležitá je nezaměřenost na projevy určitého rizikového chování, ale pozitivní formování osobnosti jako takové (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 9).

Za tematickou, mířenou na jednotlivý negativní jev, nebo posílení určitých klíčových dovedností chápeme specifickou PPRCH, která se dále dělí na:

- a) *všeobecnou – běžná populace dětí a mládeže bez předchozího zjišťování rozsahu problému, rizika,*
- b) *selektivní – populace ve zvýšené míře ohrožena rizikovými faktory pro rozvoj různých forem rizikového chování,*
- c) *indikovanou – zaměřená na konkrétní jedince s již vyskytlými projevy rizikového chování, potřeba zahájení rychlé a efektivní intervence k zabránění prohlubování problém (Černý in Miovský a kol., 2015, s. 61-62).*

Na tomto místě je důležité zmínit, že realizace PPRCH ve školství probíhá jak prostřednictvím průřezových témat ve vyučovacích hodinách v rámci školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP), třídnických hodin, aj., tak i pomocí vytvářených tematicky zaměřených preventivních programů nabízených např. nestátními neziskovými organizacemi (dále jen NNO) apod.

Při plánování realizace specifické PPRCH je důležité vhodně posoudit situaci a vybrat druh nutné intervenční práce. Liší se od sebe nejen např. tematicky, odborností vedení, ale i z hlediska sestavení daného programu, které je u selektivní a indikované prevence v souladu s odbornými metodikami na rozdíl od všeobecné, kde postačí standardní metodika. Přístup bude jiný i např. po určení cílové skupiny. „*Programy všeobecné prevence zpravidla podstatně neovlivní nejrizikovější žáky, protože ti vyžadují individuálnější a často i časově náročnější formy pomoci*“ (Nešpor a kol., 1999, s. 8).

Je také důležité zmínit, že samotná školská primární prevence je pouze jedním z článků celého systému prevence, která by měla jít ruku v ruce s prevencí např. v rodinách, které jsou hlavním činitelem ovlivňujícím vývoj jedince v zásadních životních dovednostech, etapách (vytvářením citových vazeb, návyků, zvyků, přijímáním základních hodnot, forem jednání, vlastního pojetí, atd.), a to již od útlého dětství (Jedlička a kol., 2004, s. 38).

„*Na zabezpečení těchto optimálních podmínek pro fyzický, psychický a sociální vývoj jedince by měla usilovat celá společnost*“ (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 8).

2 SYSTÉM ŠKOLSKÉ PRIMÁRNÍ PREVENCE

„Systém primární prevence ve školství lze obratně přirovnat k lidskému organismu“ (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 16).

Systém PPRCH byl navržen a vytvořen tak, aby realizované preventivní aktivity byly jednotné a efektivní. Vstupují do něj aktéři z mnoha různých stupňů celé na sebe navázané sítě. Výčet je veliký a důležitou roli v kvalitní realizaci primární prevence hraje koordinace, kterou tento nastavený systém zprostředkovává. *„Je proto potěšující, že se daří postupně zlepšovat komunikaci mezi jednotlivými aktéry na tomto poli“* (Miovský a kol., 2010, s. 11).

2.1 Vývoj národního systému školské PPRCH v České republice

MŠMT, jakožto zásadní člen systému, se v oblasti primární prevence začalo angažovat ve druhé polovině 90. let prostřednictvím odborných diskuzí o aplikaci primárně preventivních témat (zejména užívání návykových látek) do praxe (Miovský a kol., 2015, s. 24), a to i kvůli neefektivním preventivním aktivitám, které se postupně začaly na školách objevovat. Ty byly, dle jednoho z prvních zjištění u nás o hodnocení stavu školské prevence v rámci česko-rakouského projektu Phare Twinning Project, 2000: Drug Policy (Miovský, Kreeft, 2002, online) podtrženy nedostatečně propracovanými kroky na pomezí samotného MŠMT a jeho nejasného koordináčního fungování. To ovlivňovalo i mezirezortní spolupráce a rozdělení kompetencí, dále se chybovalo v základní terminologii, nebyly ukotveny programy ze strany cílových skupin a celý systém byl finančně destabilizován. To vše vedlo spíše k chaosu v počátcích nastavování systému PPRCH, který se často vzájemně mezirezortně překrýval. Velké nedostatky v řízení systému byly zjištěny především na úrovních krajských a tehdejších okresů (Miovský, Kreeft, 2002, online).

Miovský a kol. (2015, s. 65) uvádí, že *„masivní diskuzí a zájmem o výstupy z tohoto projektu došlo k facilitaci vývoje celé oblasti a k formování záměru vytvořit návrh integrovaného národního systému školské prevence...“* Ten dle autora přispěl i k nastartování mezirezortní spolupráce zejména mezi MŠMT a Ministerstvem zdravotnictví (dále jen MZ) (Miovský a kol., 2015, s. 65). Krokem kupředu bylo rovněž vzniknutí celonárodního systému kontroly kvality preventivních programů a systému certifikací pod záštitou MŠMT (Miovský a kol., 2015, s. 15).

Mezirezortní a mezioborová spolupráce ovšem do teď stále není sjednocena tak, aby využívala jednotnou terminologii, vycházela ze stejných strategických dokumentů či nastavila

přístupy, metody a nástroje, které by povedly k celkové jednotnosti v primární prevenci (MŠMT, 2019, s. 12).

„...prevence začíná být postupně nahlížena jako práce vyžadující vysokou míru odborné erudice a osobního nasazení a že si zaslouží větší podporu politiků a veřejnosti“ (Miovský a kol., 2010, s. 11).

2.2 Koordinace školské primární prevence

„Pro efektivní realizaci primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy je nezbytná úzká spolupráce všech zainteresovaných resortů a subjektů na poli prevence působících v rámci ČR.“ (MŠMT, 2019, s. 13)

Národní systém školské primární prevence je rozdělen do dvou úrovní – horizontální a vertikální. Každá z úrovní pracuje v gesci MŠMT, které celou oblast koordinuje, a vzájemně se prolínají.

Do procesu celého systému a jeho úrovní vstupuje mnoho subjektů, aktérů i témat, které je potřeba společně zhodnotit a sjednotit tak, aby celá nelehká práce došla ke společnému cíli s co možná nejlepšími výsledky. *„Přestože nadále přetrvávají problémy s financováním a koordinací prevence, celá oblast se postupně integruje a profesně zlepšuje“* (Miovský a kol., 2015, s. 15).

2.2.1 Horizontální úroveň systému

Na horizontální úrovni vstupují do systému prevence v rámci školství i jiné rezorty, které tematicky primární prevenci také zaštiťují a danou debatu vedou (např. Ministerstvo dopravy – rizikové chování v dopravě, MZ – duševní zdraví, apod.). Při zaměření na cílovou skupinu dětí a mládeže vstupují na půdu MŠMT, kde vzniká mezirezortní spolupráce. Ta není opatřena žádnou legislativní úpravou, která by stanovovala pravidla, možné kompetence jednotlivých aktérů. Jde tedy spíše o otázku dobrovolnosti, zároveň vychází i z odlišných strategických materiálů, které je potřeba sladit (Pilař, Budinská, Holická, in Miovský, 2015, s. 100).

Pro účely PPRCH a zajištění efektivní spolupráce mezi subjekty byly vytvořeny nad rezortní orgány se zastoupením členů zainteresovaných pracovišť napříč celou problematikou, od jednotlivých ministerstev, odborných pracovišť, ale také krajů, NNO, akademické obce, aj., které společně harmonizují otázky, postupy na té nejvyšší úrovni spadající do primární prevence:

- a) Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí – činnost zajišťuje Úřad vlády ČR; vydává strategický dokument Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním,
- b) Republikový výbor prevence kriminality – zřizován Ministerstvem vnitra, zpracovává Strategii prevence kriminality na dané období.

„Mezirezortní koordinace je nepostradatelným článkem efektivní prevence, proto je úloze vzájemného provázání koncepcí a konkretizace v místních podmínkách, věnována v preventivní politice vlády České republiky patřičná pozornost“ (Poláček in Poláček a Forytková, 2006, s. 19).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Klíčovým aktérem v primární prevenci ve školství je MŠMT jakožto hlavní koordinátor celého dvouúrovňového systému. Vydává a vychází z klíčového dokumentu Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na dané období (dále jen Národní strategie) a Akčního plánu navazujícího na tuto strategii, který je aktualizován a vyhodnocován každé tři roky. Tato strategie vychází i z ostatních klíčových dokumentů v rámci nadrezortní a mezirezortní spolupráce, a to v krocích sjednaných na pracovních a poradních setkání s ostatními aktéry.

Ministerstvo legislativně a metodicky podporuje, obsahově zajišťuje a koordinuje realizaci preventivních aktivit specifické primární prevence ve školství. Zároveň tuto oblast i finančně podporuje (JMK, 2021, s. 2, online). Zodpovídá za certifikaci a kvalitu jednotlivých preventivních programů, pro které vyhláší dotační podporu, kterou uděluje vybraným subjektům a následně i vyhodnocuje uskutečněné kroky ve školách a školských zařízeních. Tyto data následně používá k novým opatřením k zefektivnění PPRCH. Vydává také informační letáky, organizuje setkání pracovníků působících v oblasti primární prevence za účelem předávání informací a zkvalitňování aktivit v prevenci, ale také vzdělávání těchto osob. Na vertikální úrovni dále zodpovídá za kooperaci s krajskými školskými koordinátory prevence v rámci krajů, atd.

Důležitou součástí je i navázaná spolupráce s odbornou veřejností zastupující např. nestátní neziskový sektor, aj. I v preventivních aktivitách spolupracuje s Českou školní inspekcí jako pověřeným kontrolním orgánem. Dalšími přímo řízenými organizacemi jsou např. Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní institut pro další vzdělávání, atd., které napomáhají v odborném metodickém, vzdělávacím či výzkumném zázemí témat PPRCH (MŠMT, 2010, online).

Ministerstvo vnitra

Jak už bylo uvedeno výše, spolupráce ministerstva vnitra (dále jen MV) a MŠMT je navázána především prostřednictvím Republikového výboru pro prevenci kriminality, jehož hlavním cílem „je vytvářet a sjednocovat koncepci preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a metodicky napomáhat při její realizaci na všech úrovních veřejné správy“ (MVČR, n. d., online). Hlavním strategickým materiálem je Strategie prevence kriminality pro dané období, jehož součástí jsou i stanovené cíle, priority v oblasti kriminality vyplývající z analýzy aktuálních situačních východisek. MV dále představuje pozici manažera prevence kriminality, který v rámci působení ve všech krajích spolupracuje a koordinuje preventivní činnosti v místech působení spolu s krajským školským koordinátorem prevence za MŠMT. V neposlední řadě se na preventivních programech škol a školských zařízení mohou podílet i příslušníci státní či obecní (městské) policie (Firstová a Zámek, 2021, s. 122).

Ministerstvo zdravotnictví

MŠMT spolu s MZ spolupracují především na základě vládního programu Zdraví 21, který vychází z koncepcí Světové zdravotnické organizace (WHO), a který se snaží o komplexní systém podpory v péči o zdraví celé společnosti. Tento program je zakomponován do všech strategií národní úrovně s ohledem na danou problematiku. MŠMT v oblasti primární prevence nabízí možnosti uplatnění v otázkách výchovy a vzdělávání dětí a mládeže a jejich vedení ke zdravému životnímu stylu, výchově ke zdraví. Konkrétními tématy preventivní spolupráce mohou být: duševní zdraví, poruchy příjmu potravy, vliv užívání návykových látek na zdraví apod. (Pilař, Budinská, Holická in Miovský, 2015, s. 104-108).

Ministerstvo práce a sociálních věcí

V gesci Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) jsou Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), které jsou v úzkém spojení s nabízenými poradenskými pracovišti v rámci školství, a to dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Zde se s MŠMT prolínají v tématech ohrožení dětí jak z rodinné situace, tak ve spojení s výskytem rizikových jevů. V rámci obecní působnosti (a krajské) může být škola v kontaktu s kurátory pro děti a mládež, které nabízejí podporu pro rodiny, děti a mladistvé s výchovnými problémy spojenými s rizikovým chováním (např. agresivita, užívání návykových látek, aj.). Tento orgán zastupují i sociální pracovníci starající se o situaci rodiny, dítěte jako takové (šetření v rodině, spisová dokumentace, atd.). Vedou také dohled nad ústavní a ochrannou výchovou dítěte či mladistvého (Knotová, 2014, s. 23).

Ministerstvo dopravy

Hlavním tématem mezirezortní spolupráce s ministerstvem dopravy je předcházení rizikového chování v dopravě (řízení a návykové látky, nedodržování předpisů, rychlostí, apod.). Koordináčním subjektem bezpečnosti silničního provozu je BESIP, tedy expertní orgán, jehož úkolem je také naplňování Národní strategie bezpečnosti silničního provozu pro dané období. Organizuje veřejné přednášky, dopravní výuku ve školách a další informačně preventivní aktivity (BESIP, n. d., online).

2.2.2 Vertikální úroveň systému

Dalšími články organizace systému PPRCH ve školství je úroveň koordinace a metodického vedení na vertikální úrovni směrem od MŠMT ke krajským úřadům a odborům školství, mládeže a tělovýchovy, kde za primární prevenci v kraji zodpovídá zejména krajský školský koordinátor prevence. Pro tuto kooperaci má MŠMT zřízen Výbor krajských školských koordinátorů prevence (MŠMT, 2010). Dalšími články systému jsou metodici prevence při pedagogicko-psychologické poradně, a konečně školníci metodici prevence ve školách a školských zařízeních (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 15).

Důležitá je i pozice ředitele školy, jakožto přímého zodpovědného pracovníka za prevenci a řešení přítomných projevů rizikového chování na škole, stejně jako třídního učitele, který se podílí na zachycení možných prvotních signálů určitého rizikového chování, a také na realizaci preventivních aktivit ve třídě. Činnosti všech aktérů na vertikální úrovni jsou obsaženy v Metodickém doporučení MŠMT (2010, online).

Krajský úřad - Krajský školský koordinátor prevence

Krajské úřady, jakožto zřizovatelé škol a školských zařízení, se ve vysoké míře a prostřednictvím odborných koordinátorů tomu určených, podílí na preventivních aktivitách v kraji, jak po stránce metodické (vedení škol, obcí a obecních úřadů), tak koordinační, kdy spolupracuje a zprostředkovává kontakt napříč jednotlivými institucemi, které vstupují do systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy (např. NNO, apod.) Vyčleňují finanční prostředky pro oblast specifické PPRCH, kterými např. zaštiťuje i oblast vzdělávání odborných pracovníků v rámci kraje. Spolupracuje s Českou školní inspekcí (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 21).

Krajský školský koordinátor prevence (dále jen KŠKP) je veden pod odborem školství, mládeže a tělovýchovy na daném krajském úřadě a spolu s krajským protidrogovým ko-

ordinátorem, manažerem prevence kriminality v kraji a koordinátorem pro romské záležitosti vypracovává na základě strategických dokumentů vlády a zhodnocení situace v kraji krajskou strategii pro oblast rizikového chování, závislostí a závislostního chování na příslušné období, a z ní vycházející akční strategie pro dané období. Úzce spolupracuje, metodicky vede metodiky prevence při pedagogicko-psychologických poradnách, vytváří závěrečné zprávy za oblast PPRCH v daném kraji, kterou následně analyzuje MŠMT a vypracovává důležité strategické dokumenty, monitoruje situace ve školách a jejich realizace Minimálního preventivního programu, aj. (MŠMT, 2010, online).

Metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně

Dříve také pod názvem okresní, nebo oblastní metodik prevence bude vzhledem k povaze naší práce, která je zaměřená na pozici metodika prevence při pedagogicko-psychologické poradně (dále jen PPP) a jeho reflexi zkušeností v systému PPRCH, více vysvětlena v další navazující kapitole.

Školní metodik prevence

Jednou z klíčových pracovníků na poli školní PPRCH je školní metodik prevence (dále jen ŠMP), který se podílí na mapování, strategii a řešení otázky primární prevence na školách a ve školských zařízeních. V rámci preventivních aktivit školy úzce spolupracuje jak s ředitelem, tak s odborným školním poradenským pracovištěm (dále jen ŠPP), kterého je součástí. Odborně a metodicky je veden především metodikem prevence při PPP, potažmo KŠKP (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 56).

Mezi hlavní úkony ŠMP je koordinace tvorby, realizace a evaluace tzv. Minimálního preventivního programu (dále jen MPP), který je preventivním programem školy a školského zařízení, a který udává směr všech preventivních aktivit na daný školní rok. Spolupracuje na něm s ostatními pedagogickými pracovníky školy. Úplný výčet všech standardních činností ŠMP je vymezen v Metodickém doporučení MŠMT, a dále v příloze č. 3 k vyhlášce č. 72/2005 sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních:

- a) *metodické – vede preventivní činnosti pedagogických pracovníků školy a jejich vzdělávání v oblasti PPRCH,*
- b) *koordinační – spolupráci s odbornými pracovišti, orgány státní správy a samosprávy,*
- c) *informační – zajišťování předávání odborných informací, nabídky programů PPRCH, výsledků preventivní práce školy, doplňování databáze činitelů preventivní práce,*

d) *poradenské – vyhledávání a žáků a projevů rizikového chování, zajišťování péče s odborným pracovištěm, spolupráce s třídními učiteli při zachycení varovných signálů, aj. (MŠMT, 2010).*

Podmínkou k výkonu pozice je status pedagogického pracovníka, který je dán § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Studium k výkonu specializovaných činností stanoví § 9 vyhlášky MŠMT č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů., a to v délce trvání studia nejméně 250 hodin, ukončené získáním osvědčení (Vyhláška č. 317/2005 Sb.).

Ostatní pedagogičtí pracovníci

Ve školách a školských zařízeních není ŠMP jediným pracovníkem vstupujícím do tohoto systému. Primární prevence by se měla dotýkat všech zaměstnanců zařízení. Podmínky pro předcházení rizikového chování, popř. následné řešení možných výskytů rizikových jevů, utváří ředitelé institucí. Ti také nesou přímou zodpovědnost za všechny kroky s nimi spojené. S tím je spojené např. vytváření preventivního a podporujícího prostředí školy, jmenování kvalifikovaného pedagoga na pozici ŠMP, s kterým dále úzce spolupracuje při koordinaci tvorby a následné realizaci, vyhodnocení MPP. Zapracovává preventivní témata a aktivity do školního a vnitřního řádu školy nebo spolupracuje s metodikem prevence při PPP, KŠKP, atd. (MŠMT, 2010).

Významnou roli hrají i třídní učitelé (dále jen TU), kteří nastavují jak pravidla třídy a snaží se o zachování a kultivaci dobrých vztahů mezi žáky ve třídě, navázání hlubšího kontaktu s dětmi a mládeží i prostřednictvím třídnických hodin, udržováním kontaktu se zákonnými zástupci, popř. řešení určitých krizových situací (Bendl a kol., 2016. s. 44). Zároveň se podílí na realizaci specifické PPRCH, jsou významným článkem k zachycení možných signálů rizikového chování, spolupracují s ŠMP a ostatními pracovníky ŠPP, či pracovníky z řad mimoškolního působiště (MŠMT, 2010, online).

2.3 Realizace školské PPRCH

Školy a školská zařízení mají ze zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) povinnost předcházet rizikovému chování u dětí, žáků a studentů. Základním východiskem je školní preventivní strategie,

kteřá by měla být součástí školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP) plnící rámcový vzdělávací program (dále jen RVP). „*Vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu, jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle, je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována*“ (MŠMT, 2010). Zahrnuje všechny aspekty, zvláštnosti dané školy, zaměřuje se na prosazování zásad zdravého životního stylu, a zároveň zohledňuje nástrahy života v podobě rizikových jevů v chování. (MŠMT, 2010)

Důležitým nástrojem školy pro kvalitní a efektivní prevenci jsou i stanovená vnitřní pravidla, která jsou součástí školního řádu. Ten by měl být pro žáky jasný a srozumitelný, důležité je i prostor pro vlastní pravidla třídy (v souladu se školním řádem), na kterých se podílí žáci spolu s třídním učitelem (Skácelová in Miovský, 2015, s. 151-152).

Minimální preventivní program

Preventivní strategie školy je dále zpracována do MPP, jakožto hlavního dokumentu spravujícího realizaci PPRCH. Povinnost k jeho tvorbě a plnění je dán vyhláškou č. 75/2005 Sb.

MPP je definován Metodickým doporučením MŠMT, který jej představuje jako „*konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti.*“ Za jeho tvorbu a realizaci, vždy na jeden školní rok, zodpovídá ŠMP, který se metodicky radí s metodikem prevence při PPP. Na ustanovených krocích se ovšem podílí všichni pedagogičtí pracovníci školy i vedení. Povinná je také jeho pravidelná evaluace, která je součástí výroční zprávy školy a je také zahrnuta do kontrol, které vykonává Česká školní inspekce (dále jen ČŠI) (Mioviský, Skácelová, Čablová a kol., 2015, s. 98).

Dokument reflektuje personální, finanční a technické podmínky školy, na kterých je postaven komplexní a dlouhodobý program primární prevence. Zohledňuje cílovou skupinu dětí, a to i jejich specifika (např. národnostní menšiny, výskyt rizikového chování, apod.), a je poskládán z preventivních programů a intervencí zahrnující vnitřní a vnější možnosti školy (Mioviský a kol., 2015, s. 17-23). Vnitřní možnosti jsou součástí ŠVP a oblastí zájmů preventivního působení, nebo průřezových témat, která daní pedagogové školy společně s ŠMP komponují do MPP. Mohou to být ale i volnočasové aktivity, které škola svým žákům nabízí např. prostřednictvím kroužků (Čech, 2011, s. 4-7)

Pomocnou ruku mohou nabídnout také pedagogičtí pracovníci v rámci ŠPP, kterými jsou výchovný poradce, dále může být školní psycholog, speciální a sociální pedagog (Mioviský, Skácelová, Čablová a kol., 2015, s. 22).

Školy a školská zařízení se dále mohou obrátit na externí poskytovatele PPRCH, které preventivní programy nabízejí (vnější možnosti). Dle typu a cíle programu je také vybíráno prostředí, ve kterém dochází k jeho realizaci. Vhodná je např. školní třída, klubovna, popř. externí zázemí poskytovatele (Macková in Miovský a kol., 2015, s. 94-96).

Mezi takové subjekty řadíme:

- a) školská poradenská zařízení – PPP, střediska výchovné péče (dále jen SVP),
- b) státní organizace – Policie ČR, Státní zdravotní ústav, atd.,
- c) nestátní neziskové organizace (dále jen NNO).

Policie ČR spolu s městskou policií nabízejí řadu preventivních výukových programů, besed (např. vandalismus, návykové látky, apod.) především pro žáky a studenty základních a středních škol (Bendl a kol., 2016, s. 92).

„Za výběr externího partnera (NNO, PPP, SVP, apod.), který pomáhá na škole realizovat Minimální preventivní program, vždy zodpovídá ředitel školy. Proto by měl vybírat zodpovědně“ (Pavlas Martanová, 2012, s. 12).

NNO mají v systému PPRCH klíčovou funkci, a to především díky nabízeným specializovaným programům specifické primární prevence, kterými školy doplňují preventivní aktivity v rámci MPP. Dále nabízejí i vzdělávací programy pro pedagogy, ŠMP, aj., které zajišťují systematické vzdělávání preventivních pracovníků. Důležitá je jejich akreditace (pro oblast vzdělávání dospělých) a certifikace pro rozlišení kvality nabízených programů. Proto byly vytvořeny Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské PPRCH, na které je navázána např. finanční podpora ze strany státu (Majtnerová Kolářová in Miovský, 2015, s. 137-138).

„V rámci uskutečňování prevence rizikového chování i dětí a mládeže je důraz kladen na realizaci dlouhodobých, systémových a efektivních programů primární prevence, vzdělávání všech aktérů, kteří se podílejí na realizaci primární prevence ve školním prostředí a efektivní nastavení evaluace a aktivní využití ověřených informací z oblasti prevence rizikového chování (prostřednictvím periodik, webových portálů, odborných seminářů a konferencí)“ (Budinská Macová, 2020, s. 5-6).

2.4 Koordinace a realizace PPRCH na území Jihomoravského kraje

Koordinace realizovaných aktivit primární prevence v Jihomoravském kraji (dále jen JMK) je koncipována především Strategií Jihomoravského kraje pro oblast rizikového chování, závislostí a závislostního chování na dané období (dále jen Strategie JMK), která vychází

z Národní strategie pro dané období (a dalších strategických dokumentů). Ze strategie vychází i Krátkodobý realizační plán pro oblast rizikového chování, závislostí a závislostního chování JMK na dané období, který se vždy po dvou letech vyhodnocuje, a je doplněním Strategie JMK o konkrétní kroky vedoucí k naplnění stanovených cílů.

„Je zřejmé, že existence celonárodní strategie na poli primární prevence doplněná o obdobné strategie krajské, je pozitivním a efektivním prvkem systému primární prevence resortu školství“ (Poláček in Poláček a Forýtková, 2006, s. 14).

JMK pravidelně přispívá ze svého rozpočtu na aktivity spojené s realizací preventivních programů, vzdělávacích akcí při oddělení prevence a volnočasových aktivit odboru školství prostřednictvím seminářů určených pro pedagogy, metodiky prevence při PPP, pracovníků státních i nestátních organizací, obcí. I zde je vidět provázanost celého systému PPRCH. Pořádá Krajské konference prevence rizikového chování (spolu s Pedagogicko-psychologickou poradnou v Brně), Krajské fórum prevence, aj. (Možná, 2020, s. 37). Společně s Krajským ředitelstvím Policie JMK (a dalšími subjekty z JMK, např. PPP Brno) stojí za preventivním projektem Bezpečně v prostoru zaměřený na zvyšování povědomosti veřejnosti (děti a mládež, rodiče, pedagogové, atd.) o nástrahách ve virtuálním světě (Bezpečně v prostoru, n. d., online).

V kraji je hned několik nestátních neziskových organizací, které se podílí na široké škále preventivních činností (Možná, 2020, s. 37). Zájem o preventivní tematiku můžeme vidět i v řadách brněnských studentů a jejich projektem „Nenech to být“. Projekt je zaměřený na šikanu a další druhy rizikového chování (NNTB, n. d., online).

„V Jihomoravském kraji je dlouhodobě primární prevence podporována a je vytvořen funkční koordinační systém, založený na podpoře a spolupráci“ (Možná, 2020, s. 37).

3 METODIK PREVENCE PŘI PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ

Za koordinační a metodickou činnost v systému PPRCH ve vymezené oblasti působnosti určené krajským úřadem zodpovídá metodik prevence (dále jen MP), který je jedním z odborných pracovníků školského poradenského pracoviště, a to pedagogicko-psychologické poradny.

Výzkumná část práce se opírá o reflexi zkušeností MP, a proto mu bude věnována celá kapitola k pochopení jeho kompetencí, povinností spojené se vzděláváním k zajištění odborného vedení ŠMP apod., ze kterých vychází i výzkumné cíle a otázky.

3.1 Pedagogicko-psychologická poradna

Školská poradenská zařízení jsou zřizována a pro školy poskytována bezplatně, dle školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve z. p. p., a dále uvedeny ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve které jsou vymezeny standardní činnosti PPP. Mezi ty patří psychologická a speciálně pedagogická diagnostika, intervence, informační a metodická činnost a příprava podkladů pro vzdělávací opatření a dokumentace, a to i participace při tvorbě preventivních programů rizikového chování, vedení ŠMP a vzdělávání ostatních pedagogů škol (Zákon č. 72/2005 Sb.).

Působnost poraden zajišťuje MŠMT spolu s Institutem pedagogicko-psychologického poradenství, spolupracují se školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy, OSPOD, mohou připravovat různé volnočasové a intervenční programy aj. (Knotová, 2014, s. 18).

„Pedagogicko-psychologická poradna prostřednictvím metodika prevence zajišťuje prevenci rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci školních metodiků prevence“ (Zákon č. 72/2005 Sb.).

3.2 Metodik prevence při PPP

Na vertikální úrovni systému PPRCH zastává důležitou funkci MP, který je pedagogickým pracovníkem působícím v PPP vykonávajícím přímou pedagogickou práci, a to v rámci preventivní problematiky. Jeho základní činnosti jsou podrobně uvedeny v Metodickém doporučení MŠMT:

- a) *zajišťuje za PPP specifickou prevenci rizikového chování a realizaci preventivních opatření v oblasti územní působnosti vymezené krajským úřadem,*
- b) *zajišťuje koordinaci a metodickou podporu školních metodiků prevence, organizuje pro ně pravidelné pracovní semináře a poskytuje jim individuální odborné konzultace,*
- c) *na žádost školy a školského zařízení pomáhá ve spolupráci se školním metodikem prevence a dalšími pedagogickými pracovníky řešit aktuální problémy související s výskytem rizikového chování,*
- d) *udržuje pravidelný kontakt se všemi institucemi, organizacemi a subjekty, které se v kraji v prevenci angažují,*
- e) *spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence zejména při vypracovávání podkladů pro výroční zprávy či jiná hodnocení a při stanovování priorit v koncepci preventivní práce ve školství na úrovni kraje,*
- f) *pečuje o svůj odborný rozvoj formou dalšího vzdělávání v rovině specifické prevence,*
- g) *minimální rozsah činnosti metodika prevence v PPP je 0,5 úvazku, doporučený rozsah činnosti je plný úvazek,*
- h) *má VŠ vzdělání (MŠMT, 2010, online).*

Výčet všech doporučených činností spadajících do kompetencí MP při PPP je široký. Za stěžejní roli v systému školské prevence lze určitě považovat funkce koordinační a metodická, a to pro podporu ŠMP. Vzájemná spolupráce probíhá jak formou pravidelných návštěv ve školách a školských zařízeních, ale také online či telefonem. ŠMP se na metodika prevence může obrátit jak s otázkami ohledně MPP, tak i v případě konkrétního řešení určitého RCH. Metodik prevence může doporučit vhodný postup, sám zajistit preventivní intervenci, popř. doporučit jiný subjekt v rámci systému, který by mohl přispět k pomoci. Vzhledem k tomu, že základní činnosti vychází z doporučení, není aktivita MP při PPP vždy jednotná (NÚV, 2015, s. 19).

To stejné platí i u kvalifikačních požadavků na vzdělávání. Ty jsou také formulovány v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, kde je stanoveno získání odborného vysokoškolského vzdělání v akreditovaném studijním programu. Ten ovšem není specifikován. Dle šetření Národního ústavu pro vzdělávání z roku 2015 jsou metodici prevence napříč Českou republikou nejčastěji absolventy psychologického, speciálně pedagogického, pedagogického a sociálně pedagogického zaměření (NÚV, 2015, s. 18, online). U dalšího vzdělávání v problematice specifické primární prevence má MP při PPP dostupné Specializační studium pro ŠMP, a dále akreditované kurzy nabízené subjekty v rámci systému PPRCH zaměřené na jednotlivé formy RCH, krajské či státní konference, semináře apod.

4 KOORDINACE A REALIZACE PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ Z POHLEDU METODIKŮ PREVENCE PŘI PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ – VÝZKUMNÁ ČÁST

Teoretická část bakalářské práce podchycuje základní východiska problematiky školské PPRCH, která se opírá o systémově zavedenou síť odborníků, mezi které patří i již zmiňovaný MP při PPP. Výzkumná část se pak zaměřuje na jeho reflexi zkušeností z realizace a koordinace tohoto systému v rámci JMK, která je nezbytnou součástí kontroly nastavených činností a jejich efektivnosti, udržitelnosti a případných náprav.

4.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Na začátku přípravy tématu bakalářské práce a po hloubkové analýze teoretického základu (mapování) byl vydefinován výzkumný problém, který vedl ke stanovení hlavního cíle celého výzkumu. Od něj se poté odrážely i výzkumné otázky. V neposlední řadě ze získaných informací od respondentů došlo k navržení efektivní změny v oblasti PPRCH z hlediska metodiků prevence při PPP.

Formulace hlavního cíle:

- popsat zkušenosti metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně (na území Jihomoravského kraje) z koordinace prevence rizikového chování a její realizace.

Praktickými cíli práce je:

- reflektovat požadavky a deficity ve vzdělávání metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně;
- navrhnout efektivní změnu v oblasti primární prevence rizikového chování z hlediska metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně.

Výzkumné otázky musí být formulovány srozumitelně s jasným záměrem dosáhnout stanovených cílů, lze je v průběhu výzkumu měnit (zpřesnění, reformulace), k čemu během naší realizace výzkumu také došlo (Miovský, 2006, s. 88).

1. Jaké jsou zkušenosti MP z PPP s koordinací jednotlivých úrovní systému PPRCH na území JMK?
2. Jak hodnotí realizované preventivní aktivity jednotlivých aktérů vstupujících do systému PPRCH?

3. Jak hodnotí systém oblasti vzdělávání metodiků prevence při PPP?

4.2 Metody výzkumu

Volba výzkumných metod byla ovlivněna povahou stanovených cílů výzkumu, které jsou spojeny se subjektivním pohledem a prožíváním respondentů. Proto jsme zvolili kvalitativní výzkum, který „*směřuje k porozumění podstaty jevů, málo známých, nových, neprozkoumaných, pohledem zúčastněných*“ (Mišovič, 2019, s. 40).

K získávání výzkumných dat byl vybrán hloubkový rozhovor, konkrétně typ polostrukturované interview jako jednu z metod kvalitativního výzkumu, která „*obsahuje připravené otázky, důsledně a systematicky orientované k identifikaci výzkumných témat pomocí detailních odpovědí. Výzkumník může při vedení rozhovoru použít jeho osnovu...*“ (Mišovič, 2019, s. 84), zároveň je mu umožněno pokládat doplňující otázky a dostat se tak k jádru problému, porozumění. Díky této metodě se naskytuje možnost vnímat respondenta v rámci jeho přirozeného pracovního prostředí (pracovny), „*což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu*“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 160).

Následoval výběr analýzy, což je specifický proces zpracování dat s cílem najít a roztrždit diskutovaná témata a jejich vztahy mezi sebou (Hendl, 2005, s. 219). Roztržidění může probíhat různými způsoby, pro účely tohoto výzkumu byla data vyhodnocována za pomoci rámcové analýzy, která si klade za cíl přehlednější organizaci dat a jejich vyhodnocení (Hendl, 2005, s. 217).

„*Postup je založen na tabulkové metodě a vychází z odhalených témat a kategorií, jež usnadňují organizaci a klasifikaci dat. Každá jednotlivá studie má vlastní tematický rámec, který se skládá z množiny hlavních témat, jež jsou rozdělena na podtémata. Témata a podtémata se navrhuji v průběhu seznamování se s daty, při klasifikaci jednotlivých částí datového materiálu*“ (Hendl, 2005, s. 218). Následně dochází k interpretaci dat (zobrazení), kdy výzkumník vytváří zprávu, která popisuje získaná data vyplývající z dané tabulky.

4.1 Výzkumný soubor

Vzhledem k povaze práce, která je zaměřená na reflexi zkušeností konkrétního odborného pracovníka, došlo k záměrnému výběru pěti MP při PPP z JMK, se kterými byl výzkum proveden.

Kritérium při výběru respondentů byla především jejich funkce, místo působení (JMK), ale i délka praxe, která nesměla být kratší jak dva roky s cílem získat co možná nejvíce věrohodnou reflexi zkušenosti z pozice metodika prevence, která je svým způsobem specifická. Z etického důvodu a ochrany soukromí jednotlivých osob nebude během šetření uvedeno jejich jméno, působiště, specializace či délka praxe.

4.2 Časový harmonogram výzkumu a jeho průběh

Výzkum byl započat v říjnu 2021, kdy proběhlo prvotní setkání s MP při PPP s požadavkem diskuze nad vybraným tématem bakalářské práce a následná domluva s vedoucím práce nad konkrétní podobou výzkumu. Dalším krokem bylo oslovení ostatních vybraných respondentů výzkumu prostřednictvím elektronické komunikace, což probíhalo během podzimu roku 2022 spolu s rešerší bibliografických zdrojů k teoretické části práce. Došlo k vytvoření schéma otázek k polostrukturovanému rozhovoru a následně předvýzkumu s vybraným MP s cílem získat zpětnou vazbu na jejich strukturu.

Samotné rozhovory probíhaly v lednu 2023 na pracovištích jednotlivých MP, a to po představení osoby výzkumníka, jejich seznámení s cílem práce a okruhu otázek. Respondenti byli před samotným interview ujištěni o anonymitě výzkumu, dotazováni na souhlas s pořízením audiozáznamu na mobilní telefon pro výzkumné účely, který byl poté použit k přepsání (transkripci) celého rozhovoru a následně k analýze podle jednotlivých kroků rámcové analýzy, viz výše. Všechny rozhovory probíhaly v přátelském duchu a jejich délka se pohybovala okolo 30-60 minut.

4.1 Schéma rozhovoru

Výše stanovené výzkumné otázky položily základ pro další krok výzkumu, a to navržení schématu otázek pro polostrukturovaný rozhovor. Ten se skládal ze tří okruhů témat: systém, škola, metodik prevence:

Systém

1. Jak hodnotíte vertikální systém koordinace prevence na území JMK?
2. Jak hodnotíte mezioborovou spolupráci subjektů, které se v prevenci na území JMK angažují? (horizontální)
3. Jak hodnotíte spolupráci s NNO, které se v systému PPRCH na území JMK angažují?
4. Jaké změny byste přivítal/a ke zvýšení efektivity koordinace prevence na území JMK?

5. Jak hodnotíte realizaci PPRCH na území JMK?

Škola

6. Jak hodnotíte spolupráci s jednotlivými školami?

7. Jak hodnotíte realizované preventivní aktivity jednotlivých škol?

8. Jak hodnotíte realizované kontroly ze strany ČŠI?

Metodik prevence při PPP

9. Jak hodnotíte zavedený systém vzdělávání pro MP při PPP?

10. Co chybí MP při PPP v jeho práci?

4.2 Výsledky výzkumu

„Celý proces získání dat sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy“ (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 160).

Jak již bylo popsáno výše, výzkumná data byla po přepisu rozhovorů z audiozáznamu roztříděna do tematických okruhů a následně podtémat, ze kterých se dále vytvořily tři tabulky, viz níže. Z těch byly následně sepsány výzkumné zprávy, které podávají ucelenou představu o výsledcích výzkumu.

Tabulka č. 1 – Rámcová analýza – rozhovory – Systém PPRCH

Systém PPRCH					
Podtéma:	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5
Krajská (vertikální) spolupráce	Systém funguje velice dobře, je efektivní, na výborné úrovni.	Výborná spolupráce, kraj se snaží zabezpečit vzdělávání i dle našich požadavků.	Systémové nastavení komunikace a spolupráce od kraje spolu s naší KKŠP velmi vítám.	Myslím si, že máme výbornou spolupráci, je zde velká podpora a vstřícnost ze strany kraje a i KŠKP.	Kraj má vůli, podporuje nás i finančně.
Mezioborová (horizont.) spolupráce	Spolupráci vnímám jako úzkou a efektivní, máme to tady navázané velice dobře.	Záleží na situaci a konkrétním článku; mohlo by to být lepší, chybí komunikace, domluva.	Stav není dobrý, ale určitě se vyvíjí k lepšímu.	Kdykoliv jsem potřebovala, tak jsme byli schopni se domluvit.	Spolupráce je různorodá, máme výbornou spolupráci s PČR.
Spolupráce s NNO	Jsme ve velmi úzkém kontaktu, vzájemně si pomáháme; nabídka je široká a dostačující.	Nabídka je obrovská, spolupráce různorodá.	Spolupráce je dobrá, snaží se mne kontaktovat. Okamžitě, reagují a snaží se vycházet školám vstříc; upravují programy na míru.	Je to velice subjektivní, ale celkově si myslím, že je úroveň spolupráce dobrá.	Spolupráce je na dobré úrovni, jsem vděčná za to, že nás oslovují.
Spolupráce s MP při PPP	Výborné vztahy, vzájemně se informujeme a radíme si.	Spolupráce je výborná, rádi si zavoláme, pomůžeme.	Kontakt na pravidelné bázi, organizovaná setkání na krajské úrovni.	Kolegiálně máme také výborné vztahy.	Jsme v kontaktu, vyměňujeme si informace.
Systémová realizace PPRCH	Myslím si, že to docela dobře funguje.	Od kraje vše dobře nastavené; důležitá je podpora a dostatek finančních prostředků.	Je zde spousta zajímavých projektů, kvalita se zlepšuje; finančně jsou pro školy programy NNO často nedostupné.	Celkově to funguje dobře, dokážeme rychle reagovat na aktuální dění s nabídkou programů.	Systém je ojedinelý a podpora skvěle nastavena; záleží na konkrétním článku a jeho odbornosti, zkušenostech a chuti.
Možné systémové nápravy	Snížení učitelského úvazku ŠMP.	Větší časová dotace pro ŠMP; dostatek odborníků a možnost jejich využití.	Okresní kulatý stůl, snížený úvazek ŠMP, třídnické hodiny zapracovány do RVP i VŠ studia.	Uznání délky studia i z předešlých let snížení úvazku ŠMP, účast na MŠMT.	Menší administrativní zátěž; zavedení PPRCH do funkčního vzdělávání ředitelů.

Systémová koordinace a realizace preventivních aktivit v JMK v působnosti jednotlivých článků působících na oblast PPRCH byly tématem tabulky č.1. Cílem bylo zjistit, jak MP při PPP hodnotí vzájemnou spolupráci aktérů rozepsaných do podtémat tabulky, realizaci primární prevence a možné systémové nápravy, které by napomohly k zefektivnění celého systému. Výzkumná data ukazují, že krajská (vertikální) spolupráce je na výborné úrovni, pracovníci jsou krajem a samotným KKŠP podporováni ze stránky jejich činností, finančně, dalšího odborného vzdělávání a pravidelného setkávání, která průběžně probíhají. Dle respondentů panují výborné vztahy i mezi jednotlivými MP při PPP, kteří se vzájemně informují o svých zkušenostech, pomáhají si. „*JMK má velmi dobře zkoordinovanou stránku PPRCH*“ (MP4). Mezioborová (horizontální) spolupráce se jeví jako méně podchycená, i když dochází ke zlepšení situace a záleží zde i na situaci a konkrétním článku, jak moc vnímá důležitost spolupráce organizací mezi sebou. MP2 tvrdí, že „*mezioborová spolupráce by mohla být na mnohem lepší úrovni, nějaké snahy tam jsou, ale mnohdy mi přijde, že každý si jede svou cestičkou a nějak se to nepřekrývá*“. Komunikace by měla být dle stejného pracovníka lépe nastavena již od samotných ministerstev. Častá byla zmínka o výborné spolupráci s MV, jehož zástupci (krajský protidrogový koordinátor a manažer prevence kriminality) jsou součástí pracovní skupiny spolu s KKŠP, která má za úkol právě koordinaci PPRCH v kraji. NNO jsou důležitým článkem systému PPRCH, které nabízejí kvalitní preventivní programy školám a dokáží programy upravit na míru dané škole. Zástupci organizací jsou v kontaktu s MP při PPP, sami o tuto spolupráci stojí, prezentují své aktivity na pravidelných seminářích pro ŠMP, krajské konferenci, apod. Co z výzkumu několikrát vyplynulo, byla otázka finančních prostředků škol na preventivní programy nabízené od NNO, které často nabízí zajímavé a kvalitní programy, ovšem škola na ně se svými možnostmi nedosáhne. JMK se v tomto ohledu snaží školy podpořit, vypisuje projekty k zajištění finančních prostředků na daný projekt. Tato situace se odráží i v hodnoceních systémové realizace PPRCH, která je dle MP od kraje dobře nastavena a dokáže rychle reagovat na aktuální problémy RCH. Důležitá je především odbornost jednotlivých článků systému a ochota se dále posouvat. Za zásadní nápravu systému berou MP jednoznačně snížení učitelského úvazku ŠMP, jehož nízká časová dotace ovlivňuje celou zavedenou síť primární prevence. Systému by také pomohl dostatek ostatních odborníků a možnost jejich využití v otázkách prevence (sociální pedagogové, psychologové, apod.). Jednou z možností řešení horizontální spolupráce je dle MP3 okresní kulatý stůl, který by pravidelně a povinně zasedal k aktuálním problémům a jejich mezioborové diskuzi, což potvrzuje i MP4, který navrhuje pravidelnější účast MP na poradách pořádaných MŠMT, a dále by uvítal i uznávání délky studia (či praxe) z předešlých let, kdy se nutná doba studia

zvyšovala (až na současných 250 hodin dle vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků). V tomto případě dochází ke zkreslení statistiky o absolvování kvalifikačního studia povinného k výkonu pozice ŠMP. Často zmiňované jsou v rozhovorech i třídnické hodiny a jejich vedení/nevedení na školách, proto se mezi možnou systémovou nápravou objevuje i jejich zapracování do RVP se zaměřením právě na prevenci, budování vztahů se žáky, apod., stejně jako kladení důrazu v průběhu vysokoškolského studia budoucích učitelů. Další by přivítal menší administrativní zátěž a v neposlední řadě povinné zavedení témat PPRCH do funkčního vzdělávání ředitelů před nástupem do funkce.

Tabulka č. 2 - Rámcová analýza – rozhovory – Škola

Škola						
Podtéma:	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5	
Jednotlivé spolupráce se školami	Je to škola od školy, některé jsou dobře navázané, jiné ne.	Spolupráce je velmi úzká.	S některými pravidelný kontakt, jiné se neozývají, ale situace se lepší.	Spolupráce se školami je výborná, ale s některými i nulová.	Je to různorodé – některé výborně podchycené, jiné pouze administrativně.	
Ředitelé	Prostor je dobrý, jsou rádi, že někdo chce řešit PPRCH.	Zapojují se; pravidelné setkání s řediteli škol (1krát za rok).	Záleží také od situace, jaký prostor ředitel dá; snažíme se oboustranně vyjít vstříc.	Prostor a podmínky jsou zajištěné.	Málo se k nim dostanu; vše zasilám i jim.	
ŠMP	Jsou to učitelé na plný úvazek a není v jejich silách plnit prevenci tak, jak by si možná sami někteří chtěli.	Dobrá spolupráce, je důležité, aby se naučili spolupracovat v rámci PPRCH s ostatními (TU, apod.)	Potřebují podporu, velká fluktuace pracovníků.	Snaží se, ale nedostatek prostoru jejich práci ztěžuje.	Nastaví základní klíčové dokumenty, ale při plném úvazku na to nemá dostatek prostoru; dochází často na pozici ke změnám.	
TU	Někdy nevidí ten problém, nechtějí ho vidět.	Zájem z jejich stran tu je, jezdím na jejich popud i na třídní schůzky.	Ne vždy je na změny z jejich strany prostor, chuť a čas; lepší se to a s žáky začínají pracovat.	Někteří TU prevenci RCH nepřikládají takový význam.	Je to pro nás základní článek prevence na školách, naším cílem je zvýšení jejich kompetencí v PPRCH.	

Realizace PPRCH	Funguje to dobře; školy často nemají dostatek finančních prostředků na programy NNO.	Někdy neodborné šetření; řešena za pomoci projektů od kraje; preventivní materiály např. od PCR, apod.	Dělají spoustu prev. aktivit (zvláště pro stmelení třídy a klimatu), pouze je neumí pojmenovat funguje to velmi dobře.	Projektové dny na spolupráci, komunikaci, vztahy ve škole, i s rodiči (specifická prevence), popř. NNO, Policie ČR a jejich programy.	Některé aktivity psány pouze formálně; často spoléhají na externí nabídku prevence.
Kontroly ČŠI	Probíhá, v minulosti zaměřené na výkon pozice ŠMP a práci ŠPP.	Kontrola práce ŠMP spolu s MPP a jeho evaluací za předchozí roky spolu s krizovými strategiemi k řešení rizikového chování.	Kontroly jsou, min. MPP.	Na školy chodí kontroly, dbají na dokumentaci, i co se týče prevence (MPP), někdy mi přijdou inspekce subjektivní.	Věnují se tématu prevence (MPP, zápisy z šetření, práce ŠMP, ŠPP, atd.)
Nejčastější chyba v PPRCH	Nevím, setkávám se s ŠMP, kteří chtějí řešit problémy spíše se mnou.	V určitých situacích neodborný zásah.	Snaha vše vyřešit sami – nemusí umět vyřešit, ale musí vědět, jak mají zareagovat, na koho se obrátit.	Vedení/nevedení třídnických hodin.	Nedostatečná podpora pozice ŠMP v rámci pedagogického kolektivu.

Tabulka č. 2 mapuje spolupráci se školami, které mají MP při PPP ve svém regionu působnosti. Cílem bylo zjistit, jak je PPRCH na školách koordinována, jak se k ní staví jednotliví aktéři (ředitelé, ŠMP, TU), a jak MP obecně hodnotí realizované preventivní aktivity. Také nás zajímalo, zda se kontroly ČŠI probíhající na školách zaměřují na témata prevence. Samotná spolupráce se školami je dle respondentů ve většině případů úzká a školy mají zájem využívat služeb MP, neplatí to však o všech. Najdou se i školy v JMK, se kterými se nedaří spolupráce dlouhodobě navázat, popř. komunikují pouze kvůli administrativě. Ředitelé škol se o témata PPRCH zajímají, vnímají pomoc MP kladně, i když i tady záleží na jednotlivých školách a situacích. Spolupráce s ŠMP, jakožto hlavním koordinačním článkem, je na výborné úrovni, jsou spolu v pravidelném kontaktu, obracejí se na ně s dotazy, mají zájem problematiku řešit. Z výzkumných dat jasně vyplývá, že často není v jejich silách ji řešit tak, jak by sami chtěli, a to kvůli nedostatku času, který pramení z nesnížení úvazku k výkonu dané pozice, která není vždy na školách ideálně podchycena (např. nepochopení pozice ŠMP, málo podpo-

ry a pomoci z řad ostatních pedagogů, apod.) a dochází zde často i k fluktuaci lidí. Nedostatek prostoru má poté vliv na samotnou realizaci primární prevence v praxi, kdy ŠMP sice nastaví základní dokumenty PPRCH (např. MPP), ale již nemá kapacitu se jí dostatečně věnovat, a to třeba v kooperaci s TU, na kterých by měla být preventivní práce na školách stavěna. U těchto pracovníků se MP snaží o zvýšení kompetentnosti, pochopení jejich důležitosti v systému primární prevence a chuti s žáky pracovat. Situace se začíná lepšit, i když někdy problémy ve třídách nevnímají, nebo jim nepřikládají takový význam. Realizace PPRCH na školách funguje dobře, časté bývá využití externích dodavatelů preventivních programů, materiálů např. z řad NNO, Policie ČR, apod. Jak už vyšlo najevo i v předchozí tabulce, nedostatek finančních prostředků ovlivňuje výběr dodavatele programu, školy se poté mohou zapojit do projektů vypsaných JMK k získání financí. Školy se sami snaží zařazovat projektové dny a aktivity k posílení spolupráce, komunikace, vztahů ve třídě, apod. (nespecifická PPRCH), i když je často jako preventivní samy nevnímají, nepojmenují. U některých škol jsou plánovány akce pouze formálně, řada z nich spoléhá pouze na externího dodavatele programu. ČŠI se při svých inspekcích na školách o oblast prevence pravidelně zajímá, a to především práce ŠMP spolu s ŠPP, dále MPP a kontrola evaluací za předchozí roky spolu s krizovými strategiemi k řešení rizikového chování. Kontrolám podléhá i MP v PPP. Ze zkušeností MP4 vychází pocit subjektivní práce inspekcí. Posledním podtématem tabulky č. 2 jsou nejčastější chyby v PPRCH ze stran škol, které MP při své praxi zaznamenávají. Těmi jsou v určitých situacích neoborné zásahy z řad pedagogů, které mohou být zapříčiněny dalším nedostatkem, a to snahou vyřešit vše svépomocí. MP3 dodává, že je důležité „*vědět, jak mají zareagovat, na koho se obrátit.*“ Další chybou je vedení (pro administrativní účely)/nevedení třídnických hodin, nebo nedostatečná podpora ŠMP v rámci pedagogického kolektivu.

Tabulka č. 3 - Rámcová analýza – rozhovory – Pozice metodika prevence při PPP

Pozice metodika prevence při PPP					
Podtéma:	MP1	MP2	MP3	MP4	MP5
Nejčastější řešené projevy RCH na školách	Rizikové chování mezi žáky, nevhodné chování mezi dětmi (verbální i fyzické projevy).	Šikana a vztahy ve třídě, záškoláctví.	Vztahové a výchovné problémy žáků, vzrůstající agresivita, na SŠ problémy psychické, kouření.	Vztahy v kolektivu (nejvíce opakované), šikana, záškoláctví.	Konflikty uvnitř kolektivu.

Vzdělávání MP	Nabídka je pestrá, spíše nemám prostor vybrat si vše, co bych chtěla.	Kvalita je různorodá, možností k získávání informací je dostatek i prostoru k sebevzdělávání se; zrušila bych e-learningové programy.	Chybí struktura vzdělávání MP (problém v legislativě); pouze doplňující kurzy, nabídka je obrovská i kvalitní.	Chybí kurz pro začínající MP při PPP přihlížející na délku praxe.	Kvalita nabízených kurzů je různá; nechápu online kurzy, je potřeba si aktivity vyzkoušet.
Úskalí při výkonu pozice	Nemyslím si, že by mi něco chybělo.	Čas, podmínky jsou stoprocentní.	Čas, není dostatek prostoru na komunikaci, nutnost dodržování rozsahu přímé pedagogické činnosti.	Čas; líbilo by se mi, kdybych mohla pracovat ve dvojici.	Nedostatek časového prostoru, který vede k odlišným výkonům MP.

Tabulka č. 3 byla svým zaměřením zacílena na pozici metodika prevence při PPP a je v ní zobrazeno, s jakými nejčastějšími projevy RCH se na něj obrací ŠMP, dále jak hodnotí systém vzdělávání dostupné pro MP a na jaká úskalí naráží při výkonu této pozice. Mezi nejčastěji řešené situace patří dle MP především šikana a vztahy žáků mezi sebou ve třídě, které ovlivňuje vzrůstající agrese dětí a jejich nevhodné verbální i fyzické projevy, často se objevuje i záškoláctví. Co se týče vzdělávání, zde se na jedné straně ukazuje dostatek kvalitních doplňujících kurzů, na které není spíše moc prostoru, informovanost je dobrá. Na straně druhé z tabulky vyplývá, že MP při PPP chybí struktura vzdělávání, která by jasně stanovila potřebné odborné předpoklady pro výkon dané pozice, a ve kterém by se zároveň přihlíželo i na délku praxe daného pracovníka. „*Vadí mi trochu neuznání toho vzdělávání, měli by uznat obor, zkušenosti, apod. Měli by se odlišovat nově nastupující a zkušenější*“ (MP4). Dále jsou pro zrušení online doplňujících kurzů, které neplní stoprocentně svůj účel. Nedostatek časového prostoru pramenící z velké vytíženosti MP přináší úskalí při výkonu této pozice všem respondentům. Ten může vést i k odlišným výkonům a pracovním náplním jednotlivých odborníků. Jedním z řešení by mohla být práce ve dvojici, jak uvádí MP4. MP3 také uvádí za nevyhovující a omezující nutnost dodržování rozsahu stanovené přímé pedagogické činnosti, který ne vždy lze sladit s během škol.

4.3 Diskuze a shrnutí výzkumné části

Výzkumná část bakalářské práce, jejíž hlavním cílem bylo popsat zkušenosti MP při PPP (na území JMK) z koordinace prevence rizikového chování a její realizace, byla realizována prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů nahrávaných na mobilní zařízení s pěti vybranými MP při PPP z JMK, a následně zpracována za pomoci nástrojů rámcové analýzy do tří tabulek, které navazují na stanovené výzkumné otázky (viz výše). Kromě hlavního cíle výzkumu bylo odpovězeno i na cíle praktické, a to na reflexi požadavků a deficitů ve vzdělávání MP, a na základě získaných dat došlo k navržení také efektivní změny v oblasti PPRCH z hlediska MP při PPP.

Při odpovědi na první výzkumnou otázku, a to jaké jsou zkušenosti MP z PPP s koordinací jednotlivých úrovní systému PPRCH na území JMK, musíme brát v potaz rozdělení tohoto systému na úroveň vertikální (krajskou) a horizontální (mezioborovou). Spolupráce MP s aktéry v rámci první zmíněné úrovně je dle výpovědí respondentů velice pozitivní, dobře podchycena, a to především ze strany KŠKP, kde naleznou významnou podporu pro své aktivity. Stejně odpovědi se objevovaly i u otázky ohledně spolupráce MP při PPP mezi sebou. Do této linie patří i spolupráce s jednotlivými školami, kde se většinou daří úspěšně koordinovat, navázat kvalitní kontakt se zástupci, a to jak s řediteli, kteří za oblast PPRCH na dané škole odpovídají, a pro které by bylo vhodné povinně zařadit preventivní témata do funkčního vzdělávání při nástupu na danou pozici, tak s jednotlivými ŠMP, kteří plní své povinnosti, snaží se dále vzdělávat, komunikují s MP, ale kvůli nedostatku času možného k výkonu všech legislativou daných činností, nemají prostor se této oblasti dostatečně věnovat. Zkrácení úvazku ŠMP berou všichni respondenti jako nutnou změnu ke zkvalitnění PPRCH, která by mohla jednak přispět i ke snížení fluktuace pracovníků na dané pozici, tak i preventivnímu snažení na školách obecně. ŠMP by mohl více posouvat toto téma i v řadách ostatních pedagogických pracovníků školy, u kterých je tato pozice stále v některých případech vnímána nedůležitě, především u některých TU. Zde dle zkušeností MP stále chybí určitá snaha, motivace, zájem, i přes to, že jde o klíčový subjekt v prevenci, který může zachytit prvotní signály rizikového chování ve třídách, mezi žáky a pracovat s nimi např. prostřednictvím třídnických hodin, které by neměly být pouze o administrativě, ale z velké části o času navíc pro budování vztahu mezi pedagogem a dětmi, vlastní seberealizaci žáků, pocit, že o ně škola jako taková má zájem, apod. Současně by mohly vést ke snížení výskytu momentálně nejčastěji řešených projevů rizikového chování na školách, a to je šikana, vztahové problémy a konflikty uvnitř kolektivu. Proto by mělo být zvyšování kompetencí v PPRCH a její možnosti v rámci třídnic-

tví více rozebírány na vysokých školách tak, aby se doplnily i se snahou MP o podchycení těchto aktérů. Tato skutečnost je součástí priorit Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027 (MŠMT, 2019). Myslíme si, že je potřeba na ni klást zvláštní důraz.

Druhá výzkumná otázka se týkala zkušeností MP při PPP s realizací PPRCH a její hodnocení, ovšem i zde hraje velkou roli rozsah systému a především jeho možností, jak tuto stránku uchopit. Co se týče realizace od aktérů nabízejících preventivní programy školám, tak můžeme z dat říci, že nabídka a pestrost těchto služeb je dostačující, odpovídající poptávce z praxe. NNO zastávají důležitou roli v systému a jejich programy, popř. ochota se přizpůsobit školám, je nenahraditelná, ovšem jejich využitelnost limitovaná finančními možnostmi školy. Tato stránka je řešena pomocí dotací od MŠMT, kraje. Kvalita těchto preventivních výstupů se poté liší, je dána jak např. samotným lektorem daného programu, subjektivním očekáváním určitých výsledků školy, TU, atd. Je využívána i nabídka preventivních programů od aktérů v rámci mezioborové (horizontální) spolupráce, jako jsou např. programy od Policie ČR, nebo Státního zdravotního ústavu apod. Z teoretické části víme, že školy své preventivní působení zapojují i prostřednictvím běžných výukových aktivit, které vychází z RVP, potažmo ŠVP a MPP, nebo akcí školou organizovaných (např. projektivní dny, apod.). Zkušenosti MP ukazují, že jsou tyto možnosti ze strany škol dobře podchyceny, i když záleží na konkrétní instituci, jednotlivém článku, potažmo situaci. S realizací PPRCH úzce souvisí i kontroly ze stran ČŠI, které se v praxi zaměřují na tuto problematiku a její řešení od škol, ale i od MP při PPP, které také v pravidelných intervalech kontroluje. Tato činnost může působit subjektivně, kontroloři se někdy nesetkávají v požadavcích na kontrolované strany, proto by měly být inspekce jasně ujednoceny, aby nedocházelo k chaosu a možným přehlédnutím určitých skutečností.

Otázka č. 3, jak respondenti hodnotí systém oblasti vzdělávání MP při PPP, byla ustanovena po analýze Národní strategie a z ní vyplývajícího Akčního plánu na období 2019-2021. Oblast vzdělávání pracovníků působících v systému PPRCH (ředitelé, TU, ŠMP, MP při PPP, KŠKP, apod.) se ukazuje jako nedostatečně koordinovaná a různorodá, což může vést k neefektivní realizaci primární prevence (MŠMT, 2019, s. 23). Z výpovědi MP při PPP v rámci JMK můžeme vyčíst, že deficitem oblasti vzdělávání je právě jeho chybějící struktura, která není ukotvena ani legislativně. Z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) vyplývá pouze povinnost pro výkon dané pozice vysokoškolské vzdělání (bez další specifikace) a dále se od-

borně vzdělávat formou dalšího vzdělávání v problematice specifické prevence (MŠMT, 2010, online). MP při PPP nejčastěji absolvují Specializační studium pro ŠMP, což vyplývá i z šetření Národního ústavu pro vzdělávání z roku 2015, viz výše v teoretické části práce. Nabídka doplňujících kurzů je v rámci JMK pestrá, kvalita je opět různorodá, MP mají možnost si vybírat kurz na základě vlastních preferencí. Další informace získávají i prostřednictvím pravidelných porad na úrovni kraje, Krajských konferencích, atd. Za zmínku stojí e-learningové (online) kurzy, které dle MP při PPP neplní svůj význam dostatečně, aktivita je potřeba si vyzkoušet, plně být soustředěn a diskutovat v rámci skupiny, proto by byli pro jejich zrušení. Požadavkem v této oblasti je uznání délky studia a praxe i z předešlých let, které by se měly započítávat i v případě možného vzniklého systému vzdělávání pracovníků v rámci PPRCH. Délka specializačních studií se během let ve vyhlášce prodlužovala až do nynějšího trvání 250 hodin. MŠMT ovšem nestanovilo pro ty pedagogické pracovníky, kteří absolvovali kratší specializační kurz v minulosti, žádnou výjimku, tudíž jsou bráni jako nequalifikovaní ŠMP. Dle Hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol se zaměřením na oblast kyberšikany vydané ČŠI v roce 2023 (s. 29, online) je negativním zjištěním právě velké množství ŠMP s chybějícím kvalifikačním studiem, jehož povinnost ustanovuje Vyhláška č. 317/2005 Sb. Domníváme se, že tato skutečnost by měla být zohledněna tak, aby nedocházelo ke zkreslení situace.

Pokud bychom měli z výsledků výzkumu navrhnout efektivní změnu v oblasti PPRCH z hlediska MP při PPP, na prvním místě by bylo jednoznačně zkrácení úvazků ŠMP, bez kterých se současně nastavený systém prevence neobejde. Jeho prostor by ve velké míře mohl přispět k posílení preventivního snažení i u dalších článků pedagogického sboru, zejména pak TU a jejich postoji na důležitost prevence. Nedostatek časového prostoru je pak znát i u samotných MP při PPP, kdy není v jejich silách věnovat sto procent své podpory každému ŠMP v regionu jejich působení, ovšem i zde by mohlo pomoci zmiňované snížení úvazku ŠMP. Další významnou změnou by mohla být větší propojenost mezioborových subjektů vstupujících do systému prevence na úrovni MP při PPP a jeho oblasti působnosti, a to prostřednictvím ustanoveného pravidelného setkávání jednotlivých zástupců, které by vedlo ke komunikaci, diskuzi aktuálně řešených záležitostí, domluvě. Tématem k diskuzi na vyšších řídicích stupních systému primární prevence by poté mohlo být zapracování třídnických hodin se zaměřením na prevenci do RVP a vysokoškolského pedagogického studia, které by podle nás mohlo posílit síť primárního působení na školách.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá reflexí zkušeností metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně z koordinace a realizace primární prevence. V teoretické části jsou proto nastíněny základní pojmy primární prevence, dále popsán systém primární prevence rizikového chování složený ze dvou úrovní a aktéry v něm se angažující. Samotná kapitola byla věnována vzhledem k povaze práce metodikovi prevence a popsání jeho pozice v daném systému.

Na teoretickou část dále navazovala část výzkumná, kdy byly prostřednictvím pěti vybraných metodiků prevence z Jihomoravského kraje, provedeny polostrukturované rozhovory, a dále analyzovány za pomoci rámcové analýzy.

Hlavním cílem práce bylo popsat zkušenosti metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně (na území Jihomoravského kraje) z koordinace prevence rizikového chování a její realizace. Tento cíl byl naplněn prostřednictvím získaných dat, které byly zobrazeny za pomoci tabulek. Vzhledem k šíři systému primární prevence je obtížné výsledky jednotně shrnout. Zkušenosti jednotlivých respondentů mají subjektivní ráz, dá se říci, že jsou vesměs kladné povahy. Metodici prevence vítají především podporu a spolupráci nastavenou od kraje a krajského školského koordinátora prevence, a také komunikaci mezi sebou navzájem. Lepší nastavení koordinace a diskuze by uvítali v rámci mezioborové spolupráce, která je již od samotných ministerstev slabě nastavená, i když záleží na konkrétním aktérovi.

Dílním cílem bylo poté reflektovat požadavky a deficity ve vzdělávání metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně. Z šetření se ukázala jako chybějící především struktura koordinovaného systému vzdělávání metodiků prevence. Ta by mohla pomoci k zefektivnění realizace primární prevence, zároveň je i požadavkem směrem k Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy.

V neposlední řadě byl naplněn i druhý dílní cíl práce, a to navržení efektivní změny v oblasti primární prevence rizikového chování z hlediska metodiků prevence při pedagogicko-psychologické poradně. Tou by měl být jednoznačně zkrácený pracovní úvazek pro výkon pozice školního metodika prevence, který nemá na koordinaci a realizaci primární prevence na školách, a další činnosti vyplývající z legislativy, dostatek času. Dále byly navrženy pravidelná setkávání mezioborových subjektů, která by mohla vést k efektivnější spolupráci a výměně informací. Třetí navrženou změnou, která odpovídá i plánům vyplývajícím z Národní

strategie primární prevence rizikového chování, bylo zařazení třídnických hodin s preventivní tematikou do vysokoškolských studijních plánů budoucích pedagogů, a také jako jedno z témat rámcového vzdělávacího programu.

System primární prevence rizikového chování je nastaven tak, aby pokryl celou šíři potřebnou k uchopení dané problematiky. Velmi záleží na konkrétním článku, zda bude systém efektivní a bude mířit tak, kam má – ke zdravé, sebevědomé společnosti, která si vzájemně pomáhá.

Seznam použité literatury

1. BENDL, Stanislav; HANUŠOVÁ, Jaroslava; LINKOVÁ, Marie. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2016. ISBN 978-80-7387-703-3.
2. BESIP. *O BESIP: o nás*. [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://besip.cz/Pro-odborniky/O-Besip/BESIP-o-nas>
3. BEZPEČNĚ O KYBERPROSTORU. *O projektu*. [online]. [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://bezpecnevkyberprostoru.cz/clanky/o-projektu.html>
4. ČECH, Tomáš. Škola a její preventivně-výchovná strategie jako předpoklad rozvoje kompetencí dětí. *Prevence*, 8, 2011, 7, s. 4-7. ISSN 1214-8717.
5. Česká školní inspekce. *Hodnocení rizikového chování žáků základních a středních škol se zaměřením na oblast kyberšikany* [online]. 2023 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1aNYJHYhSxIzYWwL3Vs5cruKZqsoX3FCy/view>
6. FIRSTOVÁ, Jana; ZÁMEK, David. *Prevence kriminality - nedílná součást systému vnitřní bezpečnosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-057-8.
7. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
8. JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
9. JMK. *Krátkodobý realizační plán pro oblast rizikového chování, závislostí a závislostního chování Jihomoravského kraje na období 2022–2023*. [online] 2021. [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://jmk.brandcloud.pro/cs#/document/13158/110303>
10. JMK. *Strategie Jihomoravského kraje pro oblast rizikového chování, závislostí a závislostního chování na období 2020–2028*. [online] 2020. [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://www.jmk.cz/content/14294>
11. KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Druhý díl. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie. ISBN 80-86734-05-6.
12. KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2.
13. KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Prevence sociálně patologických jevů jako významný fenomén poradenské činnosti: sborník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1628-1.

14. MARTANOVÁ, Veronika. *Certifikační řád a metodika místního šetření pro proces certifikace dle standardů odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-95-8.
15. MARTANOVÁ, Veronika. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-75-0.
16. MIOVSKÝ, Michal a kol. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]*. První vydání. Praha: Sdružení SCAN, ©2010. ISBN 978-80-87258-47-7.
17. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. První vydání. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
18. MIOVSKÝ, Michal; ADÁMKOVÁ Tereza; BARTÁK Miroslav a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.
19. MIOVSKÝ, Michal; AUJEZKÁ Anna; BUREŠOVÁ Iva a kol. *Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.
20. MIOVSKÝ, Michal; KREEFT, Peer. *Souhrnná zpráva Analýzy potřeb v oblasti primární prevence užívání návykových látek* [online]. Pracovní skupina: Primární prevence, Component 3: Phare Twinning Project “Drug policy”. Příloha č. III/1/1 Závěrečné zprávy č. III/1. Praha: Úřad vlády ČR, 2002. [cit. 2023-01-05] Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/data/download/949/4694/file/Souhrn%20analyzy%20potreb%20primarni%20prevence.pdf>
21. MIOVSKÝ, Michal; SKÁCELOVÁ Lenka; ZAPLETALOVÁ Jana a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.
22. MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studijní texty. ISBN 978-80-7419-285-2
23. MOŽNÁ, Lenka. Primární prevence v Jihomoravském kraji. *Časopis: Prevence*. 2020, roč. 18, č. 1, s. 37. ISSN 1214-8717

24. MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28* [online] 2010. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>
25. MŠMT. *Národní strategie primární prevence u rizikového chování u dětí a mládeže 2019-2027*. [online] 2019. [cit. 2023-01-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>
26. MVČR. *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>
27. Národní pedagogický institut České republiky (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Analýza činností metodiků prevence v pedagogicko-psychologických poradnách*. [online] 2015. Copyright © [cit. 2023-01-22]. Dostupné z: <http://archiv-nuv.npi.cz/t/vyzkum-pprch/analyza-cinnosti-metodiku-prevence-v-pedagogicko.html>
28. NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav; PERNICOVÁ, Hana. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a na středních školách: příručka pro pedagogy*. Praha: Sportpropag pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 1996. ISBN 80-260-3877-0.
29. NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav; PERNICOVÁ, Hana. *Zásady efektivní primární prevence: dílčí úkol grantového projektu MŠMT ČR RS 97 096 "Výchova ke zdraví na základních školách s důrazem: na prevenci problémů působených návykovými látkami"*. Praha: Sportpropag, 1999
30. NNTB. *NNTB: Jak to všechno začalo*. [online]. [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://www.nntb.cz/o-nas>
31. POKORNÝ, Vratislav; TOMKO, Anton; TELCOVÁ, Jana. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Třetí, rozšířené vydání. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. Prevence sociálně patologických jevů. ISBN 80-86568-04-0.
32. POLÁČEK, Michal; FORÝTKOVÁ, Dana. *Systém prevence sociálně patologických jevů: studijní text pro distanční studium*. Olomouc: Hanex, 2006. ISBN 80-85783-65-7.
33. ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
34. *Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků*

35. *Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*
36. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí*
37. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*
38. *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*
39. ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. Druhé, přepracované vydání. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Rámcová analýza – rozhovory – Systém PPRCH

Tabulka č. 2: Rámcová analýza – rozhovory – Škola

Tabulka č. 3: Rámcová analýza – rozhovory – Pozice metodika prevence při PPP

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Metodik prevence 1 – rozhovor

Příloha č. 2 – Metodik prevence 2 – rozhovor

Příloha č. 3 – Metodik prevence 3 – rozhovor

Příloha č. 4 – Metodik prevence 4 – rozhovor

Příloha č. 5 – Metodik prevence 5 – rozhovor

Seznam zkratek

ČŠI – Česká školní inspekce

JMK – Jihomoravský kraj

KŠKP – Krajský školský koordinátor prevence

MP – Metodik prevence

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

MZ – Ministerstvo zdravotnictví

NNO – Nestátní neziskové organizace

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

PPRCH – Primární prevence rizikového chování

RCH – Rizikové chování

RVKPP – Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky

RVP – Rámcový vzdělávací program

SVP – Středisko výchovné péče

ŠMP – Školní metodik prevence

ŠPP – Školní poradenské pracoviště

ŠVP – Školní vzdělávací program

TU – Třídní učitel

Příloha č. 1 – Metodik prevence 1 – rozhovor

1. Jak hodnotíte systém krajské (vertikální) koordinace PPRCH na území JMK?

„Z tohoto pohledu je to za mě efektivní, na výborné úrovni, protože tady v JMK máme výbornou krajskou koordinátorku, která nám poskytuje pravidelné informace, setkáváme se. Máme výborné vztahy i v rámci nás metodiků poradenských, vzájemně se informujeme, radíme, pokud je nějaký složitější případ, řešíme ho spolu. Hned informace předáváme do škol a to buď prostřednictvím pravidelných setkání (2-3krát do roka), pokud něco hoří, tak hned osobní návštěvou, e-mailem, telefonem. Takže z tohoto pohledu si myslím, že ten systém funguje velice dobře.“

2. Jak hodnotíte mezioborovou (horizontální) spolupráci subjektů, kteří se v prevenci angažují/realizují?

„To je asi o tom, jak si to každý nastaví. Spolupráci tady vnímám jako úzkou a efektivní. Víme, na koho se máme obracet, kdo co dělá, kdo kam chodí, máme to tady navázané velice dobře.“

3. Jak vnímáte spolupráci v rámci PPRCH s NNO?

„NNO jsou pro nás velmi důležité. Rozhodně je spousta NNO, se kterými jsme ve velmi úzkém kontaktu, vzájemně si pomáháme, pomáháme jim s nějakou prezentací své činnosti, tady právě na setkání se ŠMP. Také se informujeme, která instituce, který program doporučit, někdy je to horší. Jestli je jich dostatek nebo nedostatek, nevím.“

4. A jejich nějaký vstup na krajské úrovni, snaží se vznést nějaké náměty?

„Ano, setkáváme se se zástupci NNO pravidelně na kraji, a to buď na konferencích, nebo i když máme setkání nás MP z PPP, tak se stává, že si někoho pozveme, vzájemně se radíme, necháme si prezentovat některé programy, apod.“

5. Jak hodnotíte samotnou realizaci PPRCH na území JMK?

„Myslím si, že to docela dobře funguje.“

6. Jaké změny byste přivítala ke zvýšení efektivity PPRCH v JMK?

„Jako zásadní vidím rozhodně snížení učitelského úvazku ŠMP, jsou to učitelé na plný úvazek a není v jejich silách plnit prevenci tak, jak by si možná sami někteří představovali. Za mě rozhodně a jedině toto. Co největší zkrácení učitelského úvazku. Rizikové chování se teď hodně řeší, není na to čas a prostor, aby to tam řešili, aby se vzdělávali, informovali dál a je to problém.“

7. Jak hodnotíte spolupráce s jednotlivými školami?

„Je to škola od školy, jak moc naplňují MPP, ze zákona mají všechny školy povinnost to plnit. Některé školy a ŠMP se mnou nespolupracují, takže nemám přehled, jen o těch, se kterými je spolupráce na pravidelné bázi. Pravidelně je to jednak o posílání zpráv, všechny školy, všichni ŠMP, je to i o setkávání, ale ta spolupráce se nedaří třeba dlouhodobě, letitě s některými školami. Nicméně se stane, že v takových školách se vyskytne nějaký problém, ŠMP se na mne obrátí a tím se spolupráce naváže. Žádným jiným způsobem nevybízím ke spolupráci.“

8. A jaký prostor dostáváte od ředitelů škol, popř. ostatních pedagogických pracovníků (TU, apod.)?

„Zase jsou to ty školy, které se mnou spolupracují, takže prostor je dobrý, jsou naopak rádi, že tam někdo přijde a chce řešit PPRCH. Rozhodně se neseťkávám, že by mě někdy někde nepustili. TU někdy nevidí ten problém, nechtějí ho vidět.“

9. Jak hodnotíte realizaci PPRCH ze strany škol v rámci JMK?

„Setkávám se s ŠMP, kteří chtějí řešit problém, takže tam si myslím, že to opět funguje dobře. Ví, na koho se mají obrátit. Programy od NNO, tam je nabídka široká a dostačující, ale jsou to placené služby většinou a školy nemají dostatek finančních prostředků, aby si je mohli zaplatit.“

10. Jaké jsou nejčastější řešené situace na školách?

„Rizikové chování mezi žáky, verbální i fyzické projevy chování, ne přímo šikana, ale nevhodné chování mezi dětmi.“

11. Jaká je nejčastější chyba v PPRCH ze strany škol?

„Nevím, nic mne nenapadá.“

12. Jak hodnotíte realizované kontroly ze strany ČŠI?

„Nevím, jak často jsou realizovány, ale vím, že v poslední době jsme tu pár kontrol měli a že se zaměřovali na práci školního poradenského pracoviště, či práci ŠMP.“

13. Jak hodnotíte systém oblasti vzdělávání MP při PPP?

„Nabídka je pestrá, a to jak nabídka seminářů, vzdělávacích konferencí z úrovně MŠMT, úroveň JMK, ale i nabídka různých seminářů od vzdělávacího institutu, NNO. Spíše nemám prostor vybrat si vše, co bych chtěla.“

14. Co chybí MP při PPP v jeho práci?

„Nemyslím si, že by mi něco chybělo. Mám tu poměrně dobrý prostor, dobré vedení, které mi umožňuje věnovat se tomu, jak moc potřebuji, nebo jak vyžaduje zrovna terén, tak nemůžu říct, že by mi v tomto směru něco chybělo.“

Příloha č. 2 – Metodik prevence 2 – rozhovor

1. Jak hodnotíte systém krajské (vertikální) koordinace PPRCH na území JMK?

„My máme výbornou spolupráci, pravidelně se setkáváme, jednak tedy krajský metodik prevence dostává informace z MŠMT, poté předává nám a my ŠMP. Snaží se zabezpečit pro nás vzdělávání, i dle našich požadavků, naše představy, na co se více zaměřit dle situace. Spolupráce je výborná i mezi metodiky PPP, rádi si zavoláme, pomůžeme; spolupráce je tedy výborná v rámci našeho kraje.“

2. Jak hodnotíte mezioborovou (horizontální) spolupráci subjektů, kteří se v prevenci angažují/realizují?

„Různě, některé věci nejsou dobré. V poslední době se hodně začíná otvírat témata duševního zdraví, zde tedy spolupráce s MZ, ta je dobrá. Na druhou stranu tato spolupráce pokulhává, např. co se týče témat záškoláctví, které je obrovské, kdy vlastně školy by požadovaly od lékaře potvrzení pro žáky, kdy oni toto potvrzení odmítají vydávat. Jedná se vlastně jen o razítko, žádné psaní zprávy. Je to tedy různorodá spolupráce, záleží na situaci. S MV je spolupráce dobrá, když se oslovují např. policisté v rámci preventivních aktivit, školy využívají jejich služby k nějakým takovým možnostem, pro školy výhodně, protože jsou zdarma, i tvorba metodických příruček a preventivních materiálů, které jsou použitelné v rámci výuky ve škole. Je to i hodně o lidech, jinde perfektní spolupráce, jinde pokulhává.“

3. Co by této spolupráci mohlo pomoci?

„To se musí řešit z vrchu. Ty věci, které jsou propojené, tak se domluvit, jak by to šlo udělat. Bavíme např. o skytém záškoláctví (to, které jde od rodiče, nechává jen tak dítě doma). Dříve byla možnost omlouvat z rodinných důvodů, v takových případech je dobré zrušit tento důvod a mít opravdu potvrzení od lékaře, ty to ale odmítají dělat. Záškoláctví je největší problém u škol v současné době, roste to v ZŠ, ale i SŠ. Chybí komunikace, domluva. Mezioborová spolupráce by mohla být na mnohem lepší úrovni, nějaké snahy tam jsou, ale mnohdy mi přijde, že každý si jede svou cestičkou a nějak se to nepřekrývá. To mi přijde blbě, protože ty problémy se překrývají (dítě z problémové rodiny – MPSV, zdravotní problémy, nebo záškoláctví – MZ, do toho drogy) a ta provázanost tam není.“

4. Jak vnímáte spolupráci v rámci PPRCH s NNO?

„V podstatě stejně jako v předchozím případě, je to různorodé. Nabídky od neziskovek přicházejí spíše na školy, je jich strašně moc, většinou to byly neziskovky v rámci kraje, teď se hlásí již z celé republiky. Ze školy ŠMP zavolá nám, zeptá se na konkrétní program, nebo neziskovku, pokud znám, dám reference, pokud ne, mohu se obrátit na ostatní MP při PPP (ne jen v rámci kraje, ale i ostatních krajů), takže spolupráce je důležitá. I v rámci našich pravidelných setkání zveme zajímavé NNO (Anabell, Podané ruce, apod.), kde se oni prezentují, jaké možnosti nabídek jsou k dispozici pro žáky, podmínky (hrazené/nehrazené), škola se poté domlouvá sama na realizaci programů na škole. Někdy se stává, že programy jsou nabízené pro určitou věkovou skupinu, ale poté se zjistí, že pro ni není vhodný, i když je dobrý. Dávám tedy vědět dále...“

5. Jak hodnotíte samotnou realizaci PPRCH na území JMK?

„Já myslím, že od kraje je to dobře nastavené, protože JMK je snad na druhém nebo třetím místě mezi kraji, který dává významné finanční prostředky na podporu PPRCH a je tam i ta podpora nás jako metodiků PPP. Určitě je nás málo, bylo by potřeba více pracovníků na této pozici, ale každopádně v rámci našich možností se snažíme naši oporu nabídnout. Vždy je možnost ke zlepšení, ale myslím si, že z kraje je toto nastavené dobře a myslím si, že ta podpora, to je moc důležité.“

6. Jaké změny byste přivítala ke zvýšení efektivity PPRCH v JMK?

„Z našeho pohledu, mám hodně škol, některé stíhám, některé ne. Myslím si, že kdyby ŠMP měl větší časovou dotaci na její plnění, nemusela bych některé věci řešit já, protože by si to stihl vyřešit sám. I přes to, že tato pozice je od r. 2000 oficiálně povinně na škole, tak dodnes nemá úlevu na úvazku. Dnes je tendence, zvláštní situace, aby psychologové byli na všech školách (i na malých), nápad výborný, ale kde je vzít. Nemyslím si, že jenom psycholog je ten vhodný adept na tu práci nebo pomoc, co se týká prevence na školách, mohlo by se to trochu rozšířit. ŠMP jsou na každé škole, tak proč nevyužít jejich služeb do té doby než se doplní psychologové, nebo speciální, popř. sociální pedagogové. Bez problémů by zvládl tuto pozici na plný úvazek. Dnes to není pouze ŠMP, ale i TU, učí, má dozory, rizikového chování je čím dál víc a mnohem více teď řeší tyto výchovné situace. Toto je jedna z věcí, která je potřeba splnit. Mezioborová spolupráce by také mohla být na mnohem lepší úrovni, nějaké snahy tam jsou, ale mnohdy mi přijde, že každý si jede svou cestičkou a nějak se to nepřekrývá. To mi přijde blbě, protože ty problémy se překrývají (dítě z problémové rodiny – MPSV, zdravotní problémy, nebo záškoláctví – MZ, do toho drogy), ta provázanost není. Dále chybí odborníci ne jen na školách, ale i psychiatrové, psychologové. Mají dlouhé čekací lhůty a v některých situacích je to opravdu problém, děti potřebují časté setkávání, pravidelné vedení, apod.“

7. Jak hodnotíte spolupráce s jednotlivými školami?

„Ne vždy je to ideální, ale každopádně ta spolupráce je velmi úzká. Musím říct, že i kvůli tomu, že děláme setkávání s řediteli, tak že naše poradna má myslím si dobrou provázanost se školami, většina je otevřena ke spolupráci se mnou. Na školy jezdím opakovaně tam, kde mě zvou, není to jen o šetření, ale někdy i preventivní aktivity (ne moc velký prostor), i výchovná komise, tam mě zvou. Vnímají kladně, že nesedíme jen na telefonu, ale že jsme i schopné zajet do terénu a pomoci.“

8. Co se týče TU, ŠMP, jak hodnotíte spolupráci s nimi?

„Jezdím i na rodičovské schůzky, protože to TU vnímají jako důležité, ne jen vytvořit šetření, ale i např. sdělení výsledků šetření od někoho jiného (např. aby si nemysleli, že je zasedlý, není objektivní, apod.), takže i zájem od TU je. Opravdu se snažím i přes ty ŠMP, se kterými je spolupráce většinou dobrá, apelovat na ty TU, aby zvážili, jestli je to ještě v jejich silách (řešení rizikového chování), nebo jestli už není potřeba pomoci od ŠMP, popř. MP při PPP. Nikdo nechce, aby ŠMP všechno na škole řešili, je velmi důležité, aby se naučil spolupracovat v tomto ohledu i s ostatními. Někde to funguje, někde ne.“

9. Jak hodnotíte realizaci PPRCH ze strany školy?

„Chybí čas – málo času na odborné šetření, snaží se dělat vše rychle a ono ne vždy rychle znamená dobře a kvalitně.“

10. Jaké jsou nejčastěji řešené situace na školách?

„Šikana a vztahy ve třídě.“

11. Jaká je nejčastější chyba v PPRCH ze strany škol?

„V určitých situacích neodborný zásah (neodbornost) – TU situaci není schopni úplně řešit, přežene své síly, řeší věci, na které není odborně zdatný, neřekne o situaci ŠMP a v tu chvíli si to vyřeší sám, po své linii, neodborné šetření, nadělá se spoustu chyb a poté to má dopad i na ty děti ve třídě – vždy apeluji, aby TU, který nemá tolik zkušeností a hlavně nemá odbornou zdatnost jako ŠMP, tak aby spolupracoval. Ta spolupráce ŠMP a TU je důležitá.“

12. Jak hodnotíte realizované kontroly ze stran ČŠI ohledně PPRCH?

„Nevím, jak časté jsou kontroly, ale pokud přijdou na kontrolu, tak má prostor i ŠMP, kterého se vyptává inspektor na MPP, vždy i na předchozí roky, aby viděl evaluaci, posun, apod. Takže určité se o to zajímají stejně tak o krizové strategie při výskytu rizikového chování, to také kontrolují. Kontrolu z jejich strany jsem měla i já, např. jaká je spolupráce, kvalita spolupráce, dotazníky, žádosti ohledně vzdělávání, apod.“

13. Jak hodnotíte systém oblasti vzdělávání MP při PPP?

„Kvalita je různorodá, je obrovský rozdíl v jednotlivých institucích, které ho nabízí. Myslím, že máme dostatek informací. Jednak máme prostor každý sám za sebe, máme možnost se vzdělávat dle svých potřeb v rámci možností PPP, plus zabezpečuje vzdělávání JMK. MP se jednou za čas setkávají na celorepublikové diskuzi v Praze, teď již třetím rokem jsme se spojili jako kraj i s několika dalšími a zorganizovali společné setkání, kde máme i prostor pro nabídky od NNO, apod., dále semináře, supervize, reflexe vzájemných zkušeností. Co bych zrušila, tak jsou e-learningové programy, ta interakce v tomto oboru je důležitá, na té druhé straně ta pozornost nebude nikdy taková, když jsou lidé v učebně a na sebe reagují, prožitek, dělají se aktivity, vzájemně se obohacují o zkušenosti, apod.“

14. Co chybí MP při PPP v jeho práci?

„Čas, podmínky jsou stoprocentní, mám plný úvazek, svůj čas si koordinuji sama. Víím, že nezvládnou vše, je toho tak moc, že v jedné osobě nejsem schopna to zvládnout.“

Příloha č. 3 – Metodik prevence 3 – rozhovor

1. Jak hodnotíte systém krajské (vertikální) koordinace PPRCH na území JMK?

„Nastavení komunikace a spolupráce od kraje spolu s naší KKŠP velmi vítám, i co se týče spolupráce nás jednotlivých metodiků prevence při PPP. Voláme si, setkáváme se na kraji, na seminářích, konferencích, vzájemně reflektujeme různé situace a sdílíme pohledy na věc a její řešení. To, co považuje KKŠP za důležité, tak předá nám a my poté směřujeme na ŠMP. Toto funguje dobře.“

2. Jak hodnotíte mezioborovou (horizontální) spolupráci subjektů, kteří se v prevenci angažují/realizují?

„V poslední době začínám vnímat, že se začíná situace obracet. Ne jen já jako metodik prevence při PPP se snažím vyhledávat nějaké instituce a spolupracovat s nimi, ale ty instituce se snaží vyhledávat i mne. Stav není dobrý, ale určitě se vyvíjí k lepšímu, i ta důležitost spolupráce organizací mezi sebou začíná mířit dobrým směrem. Zde jsme navázali spolupráci jednak s OSPOD, byla to oboustranná iniciativa. Je naplánováno vymezení kompetencí spolu s PČR, což je za mě velmi důležité. Bude to pro učitele ZŠ a SŠ, aby věděli, když je problém, na jakou instituci se mají obrátit, která řeší co. Spojili se i se mnou, byla to jejich iniciativa, což hodnotím velmi kladně, je velmi dobře nakročeno. Mají tendenci spolu spolupracovat, chtějí se dostat k nám na konferenci prevence a ŠMP, aby tam mohli prezentovat tu svoji práci a odvětví, s kterým je potřeba pracovat. Co se týká problémů, tak je oblast zdravotnictví, tam nejsme nijak zkontaktováni blíž.“

3. Jak vnímáte spolupráci v rámci PPRCH s NNO?

„I to se mění, ta spolupráce s NNO je dobrá, snaží se mne kontaktovat. Mám zpětnou vazbu akorát od ŠMP, neviděla jsem osobně, ale mám pocit, že i tato situace se zlepšila...Je zde velká konkurence, spousta nabídek. Velký problém je určitě cena, protože školám to určitě pomáhá. Máme dohodu, že přeposílám jejich nabídky, aby si ŠMP vybral sám jednak podle potřeb školy a finančních možností. Je zde spousta projektů, které by byly poměrně dost zajímavé a pěkně, líbí se mi jako MP, ale finančně jsou pro školy opravdu nedostupné.“

4. Jak hodnotíte samotnou realizaci PPRCH na území JMK?

„Za mě je to vzrůstající tendence, co se týká kvality, i témata se objevují okamžitě, reagujeme a snažíme se vycházet školám vstříc, NNO upravují programy na míru školám – to vnímám jako důležité, přizpůsobit to konkrétní třídě, škole – to se určitě zlepšuje.“

5. Jaké změny byste přivítala ke zvýšení efektivity PPRCH v JMK?

„Nedostatek prostoru a času, komunikace. Je úplně jedno, do které sféry se podívám – PČR, neziskovky, OSPOD, tak všichni máme plné diáře, najít nějaký konsenzus je těžké. Uvítala bych, kdyby tak čtvrtletně probíhal okresní kulatý stůl. Myslím, že by nám to hodně dalo. Ne řešit konkrétní věci, ale ty aktuální. Říci, kde to pokulhává, co pro to můžeme udělat. Pokud je to na bázi dobrovolnosti, tak mnohdy to zas tak moc nefunguje. Spolupráce začíná a není vyloučeno, že se k tomu dostaneme. Dále jsou i časové limity, nepřijde mi smysluplné, že metodik prevence při PPP jako pedagogický pracovník musí mít stanoven určitý počet hodin přímé práce za týden. Je to svazující, musí se to hlídat, doplňovat klienty, atd. Potom to rozbíjí tu strukturu. Uvítala bych, kdybych měla v tomto větší volnost, je to pro mne nevhodné. Úřední běh a běh školy je jinačí, ne vždy školy mohou.“

6. Jak hodnotíte spolupráce s jednotlivými školami?

„Je to různorodé, s některými školami je spolupráce na vysoké úrovni, ze začátku měli ze mě strach, nechápali pozici MP při PPP, což se rychle změnilo a i školy mezi sebou komunikují. Některé školy si mne zvou pravidelně ne jen kvůli rizikovému chování, ale i v rámci administrativy. Některé školy se mi neozvaly doteď, mým cílem je se zaměřit i na tyto školy. Je důležité, aby pochopili, k čemu vlastně MP je, můžu pomoci, ale nemohu vše věst. Záleží také od situace, jaký prostor ředitel dá. Snažíme se oboustranně vyjít vstříc a spolupráce se školami je lepší a lepší. Mám z toho velkou radost, baví mne to. Nejdůležitější je za mne jednoznačně podpora ŠMP, to je prioritní, protože ať už vezmeme jakékoliv rizikové chování, tak v té škole se bezprostředně setkají kde s čím, a oni to nemusí umět vyřešit (o to se stále snaží), ale musí vědět, jak mají zareagovat, na koho se obrátit – to je potřeba jim říct, pomoci, najít, vysvětlit, protože se zapomíná na to, že jsou to především řadoví učitelé. Toto je práce navíc, nemají snížené úvahy. Když se podíváme do vyhlášky na standardní činnosti ŠMP, tak mi přijde, že to je na plný úvazek. Takže si myslím, že metodik z PPP je taková jistota, aby věděli, na koho se mají obrátit.“

7. Jak byste zhodnotila realizované aktivity škol?

„Zhodnotila bych je 50:50, je to škola od školy, a hlavně učitel od učitele. Samozřejmě je ŠMP ve škole velmi důležitý, ale co se týká preventivních aktivit, tak je stěžejní TU, to je bez diskuze a ne vždy je na změny prostor, chuť a čas. Je daleko více učitelů, kteří to pochopili a snaží se s těmi žáky pracovat. Pak je druhá skupina – odučí si svoje a hotovo. Já, jako metodik prevence při PPP, mířím na velkou skupinu těch, kteří by chtěli působit preventivně, mají náboj, ale neví, jak moc jsou svázáni legislativou, mají strach, že nemají odbornost, neví jak si s tím poradit, nebo nejsou kreativní. Zde je na nás přes ty ŠMP tu prevenci protlačit. Je to velké téma, ale je

hrozně důležité, aby všichni pochopili, a to od třídních učitelů po MŠMT, že prevence je důležitá, když je opravdu v horizontu prevence. Můj cíl je naučit je to dělat tak, aby se mi co nejméně ozývali, že se něco děje. Ta metodická pomoc, spolupráce je potřeba a bude, ta fluktuace ŠMP je dost velká. To bylo pro mne překvapením. Je to dost práce, ne vždy jste přijímán v rámci kolektivu, většinou je to za trest. Ta podpora těch ŠMP bude mít vždy opodstatnění, je pro mne důležité to překlopit do toho modu, že napřed je ta prevence.“

8. Co by mohlo pomoci k tomu, abychom tu chuť a přístup změnili?

„Už v rámci vysokoškolského studia by bylo dobré, aby byl kladen důraz na třídnické hodiny, jejich vedení, podchycení vztahů se třídou, pak se i jednotlivá RCH řeší úplně jinak, když máte to klima, vztah s žáky. Takže to si myslím, že je skoro stěžejnější než informace, ty si můžeme vyhledat, ale tyto měkké dovednosti nám chybí. Je důležité navázat vztah, určit základní pravidla, ne moc, aby si nedával vysoké cíle, obrnit se nervy, naučit se pracovat s měkkými dovednostmi těch žáků, být na třídnictví připraveni. Za mě bych byla ráda, aby v RVP byly zavedeny povinně jednou týdně třídnické hodiny, jak si to uchopí, je na něm. Je to prostor, kde i učitel a žák musí být, učitel je donucen s dětmi být, něco vytvářet, ne vždy musí učitel vymýšlet obrovské programy, plány. Spíše dá prostor žákům se nechat projevit, dá jim pravomoci, sami si něco nachystají, jen je vede a koordinuje. Z tohoto pohledu jsou pak překvapeni, že to nemusí být jen dřina, příprava, vyhodnocování, apod. V tom vidím smysl MP při PPP. Je důležité s dětmi komunikovat, co je dobré, špatné okolo atd. Tam cítí žáci, že mají prostor, můžu mluvit, otevřu se.“

„Školy dělají spoustu preventivních aktivit, ale neví, že jsou to preventivní aktivity. Mnohdy dělají spoustu věcí a aktivit, zvláště pro stmelení třídy a klimatu, ale neumí to pojmenovat, uchopit. Preventivní akce tedy na školách jsou, to funguje velmi dobře. Začínají si učitelé uvědomovat, co prevence je a co není, vždy říkám co je váš cíl a jak k němu dojít. Spojit je a jen si to uvědomit, přidat si, co vám chybí – např. externistu v tom a v tom směru.“

9. Jaké jsou nejčastější řešené situace na školách?

„Potíže vztahové, výchovné problémy žáků, vzrůstající agresivita, na SŠ (ty se ozývají úplně nejmíň) jsou problémy psychické, sem tam kouření – s tím už školy většinou umí pracovat.“

10. Jak hodnotíte realizované kontroly ze strany ČŠI?

„Je dobře, že ČŠI kontroly dělá, min. MPP, inspekce byla i zde v PPP, musím říct, že jsem byla velmi příjemně překvapena, dojem byl velmi pozitivní.“

11. Jak hodnotíte systém oblasti vzdělávání MP při PPP?

„Tady chybí struktura. Není žádné vzdělávání pro MP při PPP, ve vyhlášce je jasně definované vysokoškolské vzdělávání, ale jinak nic není. Důležité je doplňující vzdělávání, to je určitě povinnost, vše se rychle mění (drogy, atd.). Nabídka kurzů je obrovská i kvalitní, ale není definován žádný kurz, forma...nemusím ani postupovat kurz ŠMP, i ten je dobrovolný.“

12. Co chybí metodikovi prevence v jeho práci?

„Čas, opravdu mne to baví, takže bych potřebovala víc kontaktu s těmi lidmi, a aby ten ŠMP měl snížený úvazek, měl by tam prostor, aby nemusel řešit suplování, aby to nebylo jen o prolitnutí MPP, ale aby to bylo o hloubkové komunikaci, v klidu, byl na to čas, vždy to ve škole tak je. Rychlá akce, musím jít učit. Bylo by fajn, aby nebyl odtržen od té reality těch tříd, takže spíše půl na půl (učitel/ŠMP). V PPRCH je důležitý rychlý zásah, když se něco stane. Mohl by i motivovat ty ostatní pedagogy, TU – ti to mají „odřít“, ale v praxi je to naopak. Není dostatek prostoru na komunikaci kvůli času.“

Příloha č. 4 – Metodik prevence 4 – rozhovor

1. Jak hodnotíte systém krajské (vertikální) koordinace PPRCH na území JMK?

„Myslím si, že máme výbornou spolupráci, je zde velká podpora a vsřícnost ze strany kraje a i KKŠP. Co se týče kraje, tak máme pravidelné pracovní porady, jsou zajištěny vzdělávání od kraje, kolegiálně máme také výborné vztahy. I když potřebujeme něco zkonzultovat, máme možnost si zavolat, spolupráce funguje. JMK má velmi dobře zkoordinovanou stránku PPRCH, funguje to asi nejlépe. Teď došlo k navýšení finanční podpory pro projekty škol, takže je zde prostor.“

2. Jak hodnotíte mezioborovou (horizontální) spolupráci subjektů, kteří se v prevenci angažují/realizují?

„Kdykoliv, co jsem potřebovala, tak jsme byli schopni se domluvit. S kolegyní chodíme i na komise u OSPOD, komise komunálního plánování sociálních služeb, když se na kohokoliv obrátíme, i pro ŠMP, chceme nějakou informaci, něco se mění, atd., tak pozveme daného pracovníka a toto je fajn.“

3. Jak vnímáte spolupráci v rámci PPRCH s NNO?

„NNO je celá řada, i když se vydávají projekty, tak si školy píšou konkrétně o nějaký program. Někdy je to o těch lidech, lektorech, pohledu i toho pedagoga, má jinou představu a pak přijde něco jiného. Je to velice subjektivní, slychávám někdy pozitiva/negativa, ale celkově si myslím (Podané ruce, hope4kids, apod.), že je úroveň spolupráce dobrá. Pokulhává finanční možnosti školy na daný program. Když přijde nabídka ze strany kraje, MŠMT, např. nabídka materiálů, které NNO vytváří samy pro školy, my poté přeposíláme a TU může použít (záleží na člověku).“

4. Jak hodnotíte samotnou realizaci PPRCH na území JMK?

„Celkově to funguje dobře. NNO se kterými hodně spolupracujeme, tak se snaží jít s dobou, hned udělají leťáčky, my je posíláme do škol a jsme schopni reagovat na aktuální problémy a témata, připravit je na míru, na zakázku, na klíč.“

5. Jaké změny byste přivítala ke zvýšení efektivity PPRCH v JMK?

„Určitě např. naše účast na poradách na MŠMT, buď tam jezdí KKŠP a následně nás informuje, ale je dobré to slyšet i od nás z terénu. Co se týče strany vzdělávání ŠMP, nelíbí se mi, že se délka studia zvyšovala (momentálně 250h), ale přestali uznávat studia, která byla před těmito 250 h (dříve 150h, 200h). Na poradě na MŠMT říkali, že málo ŠMP má studium pro ŠMP. Bohužel, číslo by bylo větší, kdyby uznávali i délku studia z předešlých let. Člověk to dělá nějakou dobu, celoživotně se vzdělává, máme ze strany kraje možnost si doplnit vzdělání, proškolit se v různých tématech, která potřebujeme, je pro nás důležitá (legislativa, práce s klimatem, apod.), placené semináře z financí kraje, od kraje semináře zdarma, apod. Čas a kapacita možností, člověk to dělá sám, některé školy si dělají sami určitou diagnostiku (např. šikana), nebo chtějí někoho zvenku (např. kvůli rodičům), a někdy je těch požadavků více, než člověk dokáže sám zvládnout, ale zvládnáme. Nesnížení úvazku ŠMP, to je za mne další bod k nápravě.“

6. Jak hodnotíte spolupráce s jednotlivými školami?

„Spolupráce se školami v tomto ohledu je výborná. Většinou si školy volají nás, když něco potřebují, pak jsou rádi a spolupracují. Z hlediska prostoru a podmínek, to je pak zajištěné. Někteří TU jsou různí, někdy si nás volají na popud ŠMP s tím, že je to člověk, který k tomu nepřikládá takový význam a pak to tak i vypadá. V rámci spolupráci chci, aby byl přítomný TU, aby dále mohl navázat práci. Jsou školy, které nevyplní výkaznictví, nic nepotřebují, neúčastní se setkání ŠMP, žijí si svým životem.“

7. Jak byste zhodnotila realizované aktivity škol?

„Myslím si, že ŠMP se snaží, ale vzhledem k nesnížení úvazku, tak nemají prostor. On sice hlavně koordinuje, ale ŠMP jim nabídne ty programy, atd. I školy se snaží, dělají i nespécifickou prevenci, projektové dny na komunikaci, spolupráci, i pro rodiče, apod. rozvíjí vztahy ke škole, a tak celkově. Když mají možnost, tak ty školy si nazvou policii, státní zdravotní ústav – preventivní programy také v nabídce, nebo i organizace.“

8. A co třídnické hodiny?

„Některá škola přímo zahrne třídnické hodiny, zde je to o ředitelích, to slycháváme od ŠMP, zde je důležité sdílet si možnosti a jak na to. Bohužel co se týče diagnostiky, tak zde je potom vidět, jestli realizuje/nerealizuje třídnické hodiny, jak potom s tou třídou pracuje. Třídnické hodiny jsou o prevenci, ne o organizačních věcech.“

9. Jaké jsou nejčastější řešené situace na školách?

„Nejvíce problematické jsou vztahy v kolektivu, šikana, záškoláctví a další RCH, nejvíce ty vztahové věci, opakovaně několikrátý rok.“

10. Jak hodnotíte realizované kontroly ze strany ČŠI?

„Na školy chodí kontroly, dbají na dokumentaci, i co se týče prevence (MPP). Některé školy mají často inspekci, ale otázka je na co. Někdy mi přijdou inspekce subjektivní (jednou se něco líbí, po druhé to chtějí změnit). I u nás v PPP byla kontrola a také zaměřena na prevenci, povídali jsme si, jak to funguje – opět, je to o lidech.“

11. Jak hodnotíte systém oblasti vzdělávání MP při PPP?

„Myslím si, že pro začínající metodiky prevence při PPP by bylo fajn, aby existoval kurz přímo pro ně (seznámení se s legislativou, fungování, systémem, PPRCH, atd.), ale pro již zavedené, tak jako nabídka asi ano, ale stanovila bych to podle délky praxe. My si již výběrově vybíráme to, v čem se potřebujeme zlepšit, zajímáme se o to více, např. práce se třídou a nové pohledy, apod. My si často děláme kurz ŠMP, ale je to spíše specifické pro toho ŠMP, a ne pro nás. Je důležité, aby ten, kdo nastupuje, věděl, co a jak. Trápí mne spíše vzdělávání, které ministerstvo chce po ŠMP, měli by uznat obor, zkušenosti, apod. Měli by se odlišovat nově nastupující a zkušenější.“

12. Co chybí metodikovi prevence v jeho práci?

„Čas, jinak mne nic nenapadá, jsem spokojena. Také by se mi v praxi líbilo, kdybych mohla pracovat ve dvojici. Jedna vede program, druhá pozoruje (reakce, pohledy, apod.).“

Příloha č. 5 – Metodik prevence 5 – rozhovor

1. Jak hodnotíte systém krajské (vertikální) koordinace PPRCH na území JMK?

„Kraj má vůli, podporuje nás i finančně. Pravidelně se scházíme s těmi MP při PPP, s krajským koordinátorem, máme přehled, nabízí nám vzdělávání, ale i pro jiné neziskovky, ale i pro celou síť prevence tady v JMK. Někdy se vyjadřujeme, k základním dokumentům, účastníme se vyhodnocování dotačního titulu JMK na podporu prevence pro školy a krajská zařízení. My si i s ostatními metodiky z poraden vyměňujeme informace, když je něco nového, nějaký program, ověřujeme si, jestli někdo zná tu organizaci, která se objevila pro školy.“

2. Jak hodnotíte mezioborovou (horizontální) spolupráci subjektů, kteří se v prevenci angažují/realizují?

„Výborná spolupráce je nastavena s krajským metodikem prevence kriminality, ten se účastní všech těch našich schůzek, na to navazuje spolupráce s Policií ČR a hlavně městská. Dělají prevenci na školách na téma kyberšikany a jiné, úžasná spolupráce. MPSV, tam je to horší – jednu dobu jsme měli tendenci si svolávat zástupce z OSPOD, vyměňovali jsme si určité informace, co se děje ve školách, co by potřebovali. Zveme i sociální pracovníce, kurátory, aby vždycky jednou za čas vystoupili na nějakém semináři, krajské konferenci, aby se seznámili školy. V podstatě vedeme ŠMP, jak spolupracovat v těch městských částech s těmi hlavními organizacemi.“

3. Jak vnímáte spolupráci v rámci PPRCH s NNO?

„To je na dobré úrovni. My samozřejmě předáváme veškeré nabídky NNO, prezentují svoje programy, novou nabídku. Propagujeme nové programy, nabídky. Jsem za to vděčná, že nás oslovují. Kvalita je potřeba podpořit, šířit dál, rádi to děláme.“

4. Jak hodnotíte samotnou realizaci PPRCH na území JMK?

„Já bych to řekla tak, že ten systém ke koordinaci, podpoře a metodickému vedení PPRCH u nás, je ojedinělý v Evropě, úžasně nastavený. Možná v posledních letech, dvou, bych si přála, aby se ten systém nějak podpořil. Záleží na těch článcích, a kdo tam je. Jestli to dělá někdo se zaujetím, kompetentně, odborně, jde za tím prosazováním něčeho, nebo jestli to dělá jen formálně.“

5. Jaké změny byste přivítala ke zvýšení efektivity PPRCH v JMK?

„Pro mě je zbytečné, když mi chodí nějaké informace a já je mám přeposlat na školy, vím, proč to tak je a chápu to. To je pak v určitém období třeba každý den k přeposlání, to je šílené. Za mě tedy moc administrativní zátěž. Na druhé straně máme přehled, co se děje, co je nového, aj.“

6. Jak hodnotíte spolupráce s jednotlivými školami?

„Na základě současné nějakého přehledu, povědomí, co se děje na těch školách, můžu shrnout, že je určitá skupina, procento, kteří si to dělají podle sebe. Formálně odevzdávají, to co mají, hlavně že mám ten papír. Pak jsou ti, kteří spolupracují v rámci svých sil a možností, jsou poctiví, kontaktují mne, doptávají se, pravidelně se účastní seminářů. Pak jsou ty hvězdy, které si zavádí na základě znalostí toho svého školního prostředí, rizikovitosti školy, pracují na tom, aby to mělo nějaký smysl, napojují na sebe TU, i když se to třeba nedaří, nebojí se zveřejnit, že se jim tam něco děje. Výjimečně jsou to úžasné kolektivy, kde mají stanovený společný cíl pro to bezpečí těch žáků, a mají prevenci podchycenou. K těm ředitelům se málo dostanete, i když se je snažíme zapojovat. Domnívám se, že v rámci svého funkčního vzdělávání, při nástupu na pozici ředitele, to je povinné, by měla být prevence jako téma. Je jak kde, dělají to různé organizace. Ředitel zodpovídá za všechno.“

„Lidé se na těch školách docela mění, na těch pozicích toho ŠMP (mateřská dovolená, odchody, vyhoření, zaučování mladšího, atd.) Naším hlavním je kompetentní TU, protože to je základní článek prevence na těch školách pro nás. Ten ŠMP to taky jen koordinuje, kontroluje, komunikuje, i když má vydefinovaných tolik standartních činností, s ohledem, že nemá úlevu úvazku, tak to nemůže stihnout sám. A my chceme nabourávat ten postoj těch pedagogů na těch školách, že pouze metodik je ten, kdo dělá prevenci, zodpovídá za ni, takhle to nefunguje. ŠMP často chybí podpora v rámci pedagogického kolektivu, což je chyba. On pouze nastaví základní klíčové dokumenty, nechá si je schválit na školním poradenském pracovišti, ostatními na pedagogické radě, ale nemá na to ten prostor. TU si musí uvědomit, že jsou zodpovědní za to, co se děje v jejich třídách, jak mají zachytit signály různých typů RCH, jak mají komunikovat s žáky, jak mají komunikovat se zákonnými zástupci, jaká můžou nastavit ta první pravidla, ten první stupeň opatření. TU je ten hlavní aktér PPRCH.“

7. Jak byste zhodnotila realizované aktivity škol?

„Některé jsou psány jen formálně, to co mají zavedeno s těmi NNO, s těmi subjekty, které s prevencí vstupují do těch škol, s těmi externími dodavateli těch preventivních programů, to třeba točí pořád dokola. Pak jsou ti, kteří vyhledávají, zapisují si, zkouší nové programy, témata, nabídku. No a pak jsou ty hvězdy, které to mají fakt vypracované úžasně na základě evaluace toho předešlého, co se jim tam za RCH vyskytlo, reagují na to, vzdělání, atd. Prohlubují tu komunikaci, podporu, supervizi. My je ještě vedeme k tomu, aby si uvědomili, že

prevence není jenom nějaký harmonogram těch programů od externích dodavatelů, ale je to především o práci těch TU, třídnické hodiny. Pak je vedeme ještě k tomu, že je to práce všech jednotlivých učitelů, kteří v rámci ŠVP a svých předmětů vstupují na toto pole. Prevence je taková nitka, prolíná se všemi předměty, každý učitel to má ve svém tematickém plánu, a my vedeme metodika, aby si to od nich nechal třeba zvýraznit, že tohle je prevence, toto. Tolik toho udělají sami, ta prevence nestojí jen na tom subjektu zvenčí, v tom se můžeme dále zdokonalovat, různé metody, aktivity v těch určitých tématech, práce s žáky.“

8. Jaké jsou nejčastější řešené situace na školách?

„Konflikty uvnitř kolektivu.“

9. Jak hodnotíte realizované kontroly ze strany ČŠI?

„To jsou typy vstupů do škol, hloubkové nebo tematické, jednu dobu chodili na ty preventivní programy školy. Vždy když jdou i na tu hloubkovou, tak je tam to téma prevence, věnují se jí. Nebo jdou na podnět, stížnost, ze strany někoho, většinou je to k těm šikanám, že se tam něco děje. Takže tam vstupují, a to ve velmi krátké době, po tom podnětu, a cílí na tu situaci, případ, a při té příležitosti projdou všechno, MPP, zápisy práci ŠMP, rozhovor s ním, členy školního poradenského, postupu v dané situaci, elektronická komunikace, atd. Někdy si zvou i cizí osoby spolupracující, kteří se účastní toho šetření. My jim ty metodiky připravujeme, kdyby měli přijít na inspekci, naši ŠMP jsou připraveni, ověřují, zda mají vše nachystáno, co po nich vlastně budou chtít.“

10. Jak hodnotíte systém oblasti vzdělávání MP při PPP?

„Metodika prevence nemůže dělat každý, jsou zde požadavky na pracovníky v prevenci, které obsahoval návrh čtyřúrovňového modelu. Musí si projít specializačním studiem. Mně se osobně zdá, že úroveň nabízených kurzů je různá, ovšem postupně se zkvalitňuje. Zachytila jsem online kurz pro MP, ten nechápu. Nezažívají si ty aktivity, pocity, nezažijí na sobě, neví, proč ta aktivita je zařazena, jaký má cíl, každý má jiný prožitek. I ti žáci to mají stejně potom. To se mi nelíbí.“

11. Co chybí metodikovi prevence v jeho práci?

„Každý ten metodik prevence z PPP v JMK dělá jen určitou míru toho všeho, co je dáno legislativou, protože někteří mají čas a někteří na to ten časový prostor nemají, takže v tom je ten zádrhel, nebo v tom je ta slabina toho systému.“